

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1908. Andra Kammaren. N:o 20.

Onsdagen den 4 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr statsrådet m. m. *C. F. W. Hederstierna* aflämnade Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen med förslag till lag om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarne.

Denna proposition bordlades på begäran.

§ 2.

Upplästes och lades till handlingarne följande till kammaren inkomna utslag:

Kungl. Maj:ts utslag på de besvär, telegrafassistenten *K. G. Zettergren* i underdånighet anfört öfver ett af Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Göteborgs och Bohus län den 13 januari 1908 meddeladt utslag i mål angående klander af riksdagsmannaval; uti hvilket mål handlingarna visa:

att magistraten i Göteborg den 13 december 1907 förrättat och den 20 i samma månad avslutat val af riksdagsman för staden i stället för afidne rådmannen *Hugo Alexander Segerdahl*, hvilken vid de allmänna valen 1905 utsetts till ledamot af Riksdagens Andra Kammare för följande tre år;

att magistraten till deltagande i valet kallat samtliga inom staden bosatta och till riksdagsmannaval berättigade män och däribland de sålunda kvalificerade män, som vore bosatta inom stadsdelen *Lundby*, bestående af den enligt Kungl. Maj:ts bref den 3 mars 1905 från 1906 års början med staden i administrativt, kommunalt och judiciellt hänseende införlifvade och ur landets jordebok uteslutna *Lundby socken* af *Östra Hisings härad*;

att magistraten för valets verkställande fördelat sig på nio särskilda afdelningar, som under därför bestämd tid hvar och en i viss angifven lokal emottagit röstsedlar från visst bestämdt område af staden, därvid röstande från *Lundby* afgifvit sina röstsedlar till den åttonde afdelningen med lokal i nya *sjömanshemmet* vid *Masthuggstorget*;

att valet så utfallit, att redaktören A. C. Lindblad erhållit tre tusen nio hundra trettiosex röster, däraf ett tusen två å åttonde afdelningen, rådmannen Erik Trana tre tusen fem hundra sju röst, däraf tre hundra nittiosju å åttonde afdelningen, och advokaten Henrik Almstrand två tusen fyra hundra fyrtioen röster, däraf två hundra sextiotvå å åttonde afdelningen samt två andra personer hvardera en röst, i följd hvaraf Lindblad blifvit utsedd till ledamot för staden i Riksdagens Andra Kammare för tiden till den 1 januari 1909;

att klaganden hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande besvärat sig öfver valförrättningen under yrkande, att valet måtte upphävas, samt till grund för sin talan anført bland annat, *att* då Lundby socken vid de allmänna riksdagsmannavalen 1905 icke tillhört staden Göteborg, utan socknens röstberättigade män då röstat inom Västra och Östra Hisings härad, hvilken valkrets under innevarande valperiod representerades af särskild riksdagsman, magistraten jämlikt § 15 moment 2 riksdagsordningen och jämlikt grunderna för § 13 moment 4 punkten 3 samma grundlag icke bort till ifrågavarande val kalla de i stadsdelen Lundby boende, hvilka vid valförrättningen röstat å åttonde afdelningen; *att* själfva valförrättningen dessutom icke försiggått på grundlagsenligt sätt, i det att på vissa magistratsafdelningar valresultatet tillkännagifvits för allmänheten, medan omröstningen ännu pågått på andra, och därigenom den valhemlighet och det skydd mot obehörig inverkan på röstandet, som grundlagen velat trygga särskildt genom bestämmelsen i riksdagsordningens § 25, att riksdagsmannaval borde förrättas med slutna sedlar, uppenbarligen blifvit kränkta; *att* jämlikt grunderna för åberopade grundlagsbestämmelse samtliga å åttonde afdelningen afgifna valsedlar, som mottagits efter det på andra afdelningen röstsammanräkningen börjat, eller åtminstone sedan dess resultat blifvit känt, alltså bort förklaras ogiltiga; samt *att* de båda anmärkta felaktigheterna hvar för sig eller tillsammans kunna inverka på valets utgång, hvadan nytt val jämlikt § 25 moment 2 riksdagsordningen i sådant fall borde anställas;

samt att Kungl. Maj:ts befallningshafvande enligt öfverklagade utslaget yttrat, att enär enligt § 14 riksdagsordningen rätt till deltagande i val till riksdagsman i Andra Kammaren tillkomme inom den kommun, där han vore bosatt, en hvar i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad man, hvilken uppfyllde de i samma lagrum närmare angifna föreskrifter, samt de af klaganden åberopade bestämmelser i §§ 13 och 15 riksdagsordningen icke lagligen kunde verka därhän, att vid ifrågavarande val de i den med Göteborgs stad sedan 1906 års början i kommunalt och andra afseenden förenade stadsdelen Lundby bosatte och i den till grund för valet liggande röstlängd för Göteborgs stad såsom politiskt röstberättigade upptagna män icke skulle varit berättigade att utöfva

rösträtt, ansåge Kungl. Maj:ts befallningshafvande hvad klaganden i fråga därom anført icke förtjäna vidare afseende, samt att i följd däraf och då det af klaganden anmärkta förhållande, att resultatet af omröstningen å magistratens olika afdelningar bekantgjorts för valmenigheten, innan ännu omröstningen å andra afdelningar afslutats, icke, efter den utredning magistraten därom lämnat, kunde anses vara af beskaffenhet, att därigenom den valfrihet blifvit kränkt, hvars skyddande äsyftats genom bestämmelsen i § 25 riksdagsordningen, att riksdagsmannaval skulle med slutna sedlar förrättas, funne Kungl. Maj:ts befallningshafvande besvären icke föranleda till ändring af valet;

däri klaganden i underdånighet yrkat ändring;

med Kungl. Maj:ts högsta domstol beslutet; gifvet Stockholms slott den 19 februari 1908.

Kungl. Maj:t har i nåder låtit sig föredragas ofvanberörda underdåniga besvär och finner ej skäl att göra ändring i Kungl. Maj:ts befallningshafvandes utslag. Det vederbörande till underdånig efterrättelse länder.

GUSTAF.

Tor Ahlström.

§ 3.

Herr *E. Hammarlunds* å kammarens bord hvilande motion, n:o 247, som härefter föredrogs, hänvisades till konstitutionsutskottet.

§ 4.

Föredrogs, men blefvo åter bordlagda sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtande n:o 1, sammansatta banko- och lagutskottets utlåtande n:o 1 samt lagutskottets utlåtanden n:is 26 och 27.

§ 5.

Vidare föredrogs hvar för sig statsutskottets utlåtanden:

n:o 33, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af ett till förra sergeantbostället Klagstorp n:is 19 och 25 i Malmöhus län hörande ägoskifte;

n:o 34, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af två lägenheter från hemmanet Basebo n:o 3 i Kalmar län;

n:o 35, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af vissa områden från förra förarbostället Lind n:o 3 Norrgård i Östergötlands län;

n:o 36, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en torplägenhet från indragna militiebostället 1 mantal Tibble n:o 4 i Västmanlands län;

n:o 37, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af tolf lägenheter från förra fanjunkarbostället Ängalag n:is 2 och 3 med Kärragården n:o 3 i Kristianstads län;

n:o 38, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter garfvaren Anders Lindmarks i Umeå hustru Katarina Lindmark, född Wählin;

n:o 39, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af jord från komministerbostället i Kung Karls församling; och

n:o 40, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående utarrendering af vissa torplägenheter under Kronobergs kungsgård i Kronobergs län.

Hvad utskottet hemställt i dessa utlåtanden bifölls af kammaren.

§ 6.

*Ang. ångfärje-
förbindelse
mellan Sverige
och Tyskland
m. m.*

Till afgörande förelåg härefter statsutskottets utlåtande n:o 41, i anledning af framställda förslag om anordnande af ångfärjeförbindelse mellan Sverige och Tyskland samt om förvärfvande för svenska statens räkning af den järnvägsaktiebolaget Malmö—Kontinenten tillhöriga järnvägen mellan Malmö och Trelleborg.

I en till Riksdagen den 24 nästlidne januari aflåten proposition n:o 20 hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen:

dels att till anskaffande af två ångfärjor för att insättas i trafik mellan Sverige och Tyskland bevilja ett belopp af 4,500,000 kronor äfvensom bemyndiga riksgäldskontoret att i mån af behof och, efter Kungl. Maj:ts beslut i hvarje särskildt fall, jämväl under innevarande år tillhandahålla järnvägsstyrelsen nämnda belopp;

dels att till anläggande af ångfärjelägen i Trelleborgs hamn med tillhörande broklaffar och spårförbindelse, rangerings- och uppställningsbangård samt stationspaviljong bevilja ett belopp af 900,000 kronor äfvensom bemyndiga riksgäldskontoret att i mån af behof och, efter Kungl. Maj:ts beslut i hvarje särskildt fall, jämväl under innevarande år tillhandahålla järnvägsstyrelsen nämnda belopp;

dels ock att bemyndiga riksgäldskontoret att, på det Kungl. Maj:t måtte blifva i tillfälle att från rederiaktiebolaget Sverige—Tyskland öfvertaga bolagets två ångfartyg »Prins Gustaf Adolf» och »Prinsessan Margareta» jämte inventarier för ett belopp af högst 1,501,008 kronor 11 öre jämte 6 procent ränta därå från och med den 1 januari 1908, dock med afdrag för den nettovinst, som för bolaget efter den 31 december 1907 uppkomme, till Kungl.

Maj:t efter ingången af år 1909 på rekvisition utanordna erforderligt penningebelopp.

Ang. ångfärjeförbindelse mellan Sverige och Tyskland m. m. (Forts.)

Vidare hade Kungl. Maj:t i proposition, n:o 24, af den 1 nästlidne februari föreslagit Riksdagen att, under förutsättning att vederbörliga beslut under innevarande år fattades om anordnande af en ångfärjeförbindelse mellan Trelleborg och Sassnitz, med godkännande till hufvudsakliga delar af det vid statsrådsprotokollet för nämnda dag fogade förslagskontraktet angående förvärfvande för svenska statens räkning af den järnvägsaktiebolaget Malmö—Kontinenten tillhöriga järnvägen mellan Malmö och Trelleborg, ej mindre bemyndiga riksgäldskontoret att på rekvisition af järnvägsstyrelsen utanordna de medel, som erfordrades för gäldande af hvad för järnvägen skulle kontant till dess ägare utbetalas samt för fullgörande af räntelikvider och kapitalafbetalningar å de i järnvägen in-tecknade obligationslån, än äfven för år 1909 anvisa till kompletteringsarbeten å järnvägen 84,000 kronor att utgå af riksgäldskontoret.

I en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 231, hade herr *F. W. Thorsson* hemställt, att Riksdagen ville besluta, med afslag å Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande af ångfärjeförbindelse mellan Sverige och Tyskland, hos Kungl. Maj:t begära förnyad utredning angående lämpligheten af att för en eventuell ångfärjeförbindelse mellan Sverige och Tyskland utgångspunkten å svenska sidan förlades längre österut å Skånes sydkust, exempelvis till Ystad.

Utskottet hemställde,

1:o) att Riksdagen med afslag å herr *Thorssons* ofvan omförmälda motion, måtte på det sätt bifalla Kungl. Maj:ts proposition n:o 20, att Riksdagen

a) till anskaffande af två ångfärjor att insättas i trafik mellan Sverige och Tyskland beviljade ett belopp af 4,500,000 kronor äfvensom bemyndigade riksgäldskontoret att i mån af behof och, efter Kungl. Maj:ts beslut i hvarje särskildt fall, jämväl under innevarande år tillhandahålla järnvägsstyrelsen nämnda belopp;

b) till anläggande af ångfärjelägen i Trelleborgs hamn med tillhörande broklaffar och spårförbindelser, rangerings- och uppställningsbangård samt stationspaviljong beviljade ett belopp af 900,000 kronor äfvensom bemyndigade riksgäldskontoret att i mån af behof och, efter Kungl. Maj:ts beslut i hvarje särskildt fall, jämväl under innevarande år tillhandahålla järnvägsstyrelsen nämnda belopp; och

c) bemyndigade riksgäldskontoret att efter ingången af år 1909 på rekvisition tillhandahålla Kungl. Maj:t 850,504 kronor 5 öre att användas till godtgörelse åt rederiaktiebolaget Sverige—Tyskland för upphäfvande af det mellan generalpoststyrelsen och

Ang. ångfärje-
förbindelse
mellan Sverige
och Tyskland
m. m.
(Forts.)

nämnda bolag i oktober 1905 afslutade kontraktet angående uppehållande af sjöpostförbindelse mellan Trelleborg och Sassnitz; samt 2:o) att Riksdagen, under förutsättning att vederbörliga beslut under innevarande år fattades om anordnande af en ångfärjeförbindelse mellan Trelleborg och Sassnitz, måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts proposition n:o 24, besluta att, med godkännande till hufvudsakliga delar af det vid statsrådsprotokollet öfver civilärenden den 1 februari 1908 fogade förslagskontraktet angående förvärfvande för svenska statens räkning af den järnvägsaktiebolaget Malmö—Kontinenten tillhöriga järnvägen mellan Malmö och Trelleborg, ej mindre bemyndiga riksgäldskontoret att på rekvisition af järnvägsstyrelsen utanordna de medel, som erfordrades för gäldande af hvad för järnvägen skulle kontant till dess ägare utbetalas samt för fullgörande af räntelikvider och kapitalafbetalningar å de i järnvägen in-tecknade obligationslån, än afven för år 1909 anvisa till kompletteringsarbeten å järnvägen 84,000 kronor att utgå af riksgäldskontoret.

Reservation hade emellertid afgifvits af herr *Thorsson*, som ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till den af honom i ämnet väckta motionen.

Efter föredragning af *punkten 1:o*) begärdes ordet af:

Herr *Thorsson*, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Jag har tillåtit mig att i en motion framföra en del synpunkter angående den föreslagna ångfärjeförbindelsen. Dessa hafva emellertid icke af utskottet beaktats, utan har utskottet funnit, att den utredning, som är förebragt i frågan, är af så afgörande betydelse, att utskottet ansett sig redan nu kunna tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition. Jag har inom utskottet haft en från majoriteten afvikande mening, och jag anhåller hos kammaren att närmare få utveckla densamma.

Det synes, som om den undersökning, hvilken legat till grund för det nu föreliggande förslaget, icke tillräckligt beaktat *östra* Sveriges trafikintressen. Redan när Kungl. Maj:t år 1898 uppdrog åt generaldirektörerna i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och järnvägsstyrelsen att företaga undersökningar, uttalade Kungl. Maj:t såsom sin önskan, att utgångspunkterna skulle bli å ena sidan Trelleborg och å andra sidan Sassnitz. Det bör således icke förvåna, att herrar generaldirektörer *effektuerade ordern på nöjaktigt sätt* och slutade med att förorda Trelleborg och Sassnitz såsom utgångspunkter. När sedan Kungl. Maj:t tillsatte ångfärjekommissionen, uppdrog Kungl. Maj:t visserligen åt denna kommission att *allsidigt* utreda angående den lämpligaste utgångspunkten, men jag för min del kan icke frigöra mig från det intrycket af ångfärjekommissionens utlåtande, att Kungl. Maj:ts angående den första

undersökningen uttalade önskan måtte hafva i viss mån verkat *Ang. ångfärje-
förbindelse
mellan Sverige
och Tyskland
m. m.*
suggererande på kommissionen, äfven om denna af Kungl. Maj:t erhållit en utvidgad fullmakt.

Ångfärjekommissionen utgår ifrån, att staden Ystad i afseende på möjligheterna för en tidsenlig hamns anordnande intager en lika framstående plats som någon af de andra ifrågasatta städerna, men trafikförhållandena till denna stad äro enligt ångfärjekommissionens åsikt sådana, att de skulle försena och försvåra trafiken med utlandet. Ångfärjekommissionen har då hufvudsakligen fäst sig vid det, att, för den händelse Ystad skulle väljas till utgångspunkt för ångfärjetrafiken, man då skulle nödgas afvika från stambanan från Västkusten vid Teckomatorp och från stambanan från Stockholm antingen vid Hästveda eller också vid Eslöf, och att väglängden öfver Teckomatorp skulle bli 25 kilometer längre till Ystad än till Trelleborg. Kommissionen har visserligen medgifvit, att trafiklängden, om Ystad väljes till utgångspunkt, skulle förkortas i någon mån och i detta afseende kommit till det resultatet, att väglängden Hästveda—Ystad vore 3 kilometer kortare än Hästveda—Trelleborg, men att denna vägförkortning icke uppvägde olägenheten att inlösa 131 km. järnväg, hvars ombyggnad skulle för staten medföra afsevärda kostnader.

Enligt 1904 års järnvägsstatistik beräknades byggnadskostnaden för östra Skånes järnvägar till 44,000 kronor, Brösarp—Ystad till 57,000 och Ystad—Eslöfs järnväg till 74,000 kronor pr. bankilometer. För Malmö—Kontinenten fordras en lösensumma af 140,000 kronor pr. bankilometer. Denna prisskilnad af 96,000, 83,000 och 66,000 kronor pr. bankilometer är så afsevärd, att säkerligen ifrågavarande järnvägar för ett mycket billigare pris pr bankilometer än det som fordras för Malmö—Kontinentens järnväg, skulle kunna ombyggas till förstklassiga järnvägar. Jag har i min motion sökt visa, att kilometerantalet kan förkortas från 3 till 7; och för den händelse man skulle vilja uträta linjen från exempelvis Vidtsköfle till Degeberga på östra Skånes järnväg, skulle linjen ytterligare förkortas. Alltså skulle mer än 7 kilometers vägbesparing åstadkommas genom att afvika från stambanan vid Hästveda.

Utskottet antyder, att inrättandet af den nu föreslagna linjen har i den danska pressen besvarats med krafvet på ett skyndsamt genomförande af planen att räta ut linjen öfver Seland och bygandet af en bro mellan denna ö och Falster. Vinner denna plan danska riksdagens bifall, kommer detta att medföra synnerlig tidsbesparing på linjen Gjedser—Warnemünde och större kraf ställas på den nu föreslagna linjen att öka hastigheten. Från svensk sida har under förberedande behandlingen uttalats önskan, att bro borde byggas öfver sundet vid Stralsund. Som svar härå har från tysk sida anförts, att vi borde öka tåghastigheten; då medelastigheten mellan Trelleborg och Stockholm är 48 km. pr. timme, är den mellan

Ang. ångfärje-
förbindelse
mellan Sverige
och Tyskland
m. m.
(Forts.)

Sassnitz och Berlin 54 km. pr. timme. För att möta detta kraf vore en vägförkortning af 7 km. och däröfver för genomgångstrafiken ej att förakta.

Kommissionen har mycket noggrant uppmätt kilometerantalet från Teckomatorp och Eslöf, såsom utgörande en vägförlängning från västra Sverige till Ystad, men kommissionen har, oväntadt nog, glömt omnämna, huru mycket längre, med dess förslag, kilometerantalet blir för *allt* det gods, som kommer från *östra* Sverige och som skulle få leta sig ned till Trelleborg. Denna vägförlängning blir emellertid icke mindre än 34 kilometer, något, som utgör en så viktig omständighet i det nu föreliggande förslaget, att man icke utan vidare kan ignorera densamma. Hvad som härvidlag på mig verkat synnerligen nedslående, är det, att i kommissionen suttit en f. d. järnvägsdirektör från Kristianstad, hvilken icke lyckats få fram denna viktiga synpunkt.

Nu är det emellertid naturligt, att, när det är fråga om nya förbindelser med utlandet, man icke *uteslutande* får utgå därifrån, att det eller det förslaget innebär så och så många kilometers vägförkortning, eller förlängning, utan att man äfven måste gå utifrån, på hvad sätt man skall genom en ny förbindelseled bäst tillgodose landets handel och eröfra nya handelsområden. Och i detta afseende har jag den uppfattningen, att *östra* Sverige har lika stort intresse af att få utvecklade kommunikationer och lika rätt att få dessa tillgodosedda som västra och mellersta Sverige.

Kommissionen har vidare sagt, att man genom en utbrytning från västkustbanan vid Teckomatorp och i stambanan vid Hästveda skulle komma att gå förlustig de förmåner, som ligga däri, att kontinentaltrafiken koncentreras i Malmö. På sidan 14 i statsutskottets betänkande angifves, hvad det är för varor, som man afser att exportera. Om man ser något närmare på de saker, som där finnas upptagna, så får man — åtminstone är så förhållandet med mig — den uppfattningen, att Malmö stad icke vare sig tillverkar eller, såvidt jag kan förstå, i så afsevärd grad idkar handel med dessa varor, att detta skulle berättiga till att absolut gå öfver denna stad med trafiken till utlandet. Malmö skulle vara bättre skickadt än Ystad att afleda den trafik, som nu går öfver Köpenhamn till kontinenten och så att säga lättare draga den öfver till östra Tyskland. Uti statsutskottets utlåtande på sid. 21 anföres, att år 1901 färdades i trafik mellan eller via svenska statsbanorna å ena sidan och Tyskland m. fl. länder å den andra 5,609 personer öfver Sassnitz och 9,586 öfver Danmark, men år 1905 respektive 7,248 och 15,439, d. v. s. att för Sassnitzleden var ökningen 29 % och för vägen öfver Danmark 61 %. Denna statistik är icke synnerligen ägnad att framställa Malmö såsom en *kraftig* afledare för den trafik, som nu går öfver Köpenhamn till kontinenten. För såväl passagerare som gods är det antagligen bäst, att trafiken får gå de naturligaste vägarna, och att man icke genom särskilda biintressen

söker tvinga den in på vägar, som icke i allo äro naturliga. Den trafik, som Sverige har med västra Tyskland och förnämligast Hamburg, kan icke ledas öfver den nya förbindelseleden, hvarifrån man än tager dess utgångspunkt. Genomgångstrafiken från Norge kan icke heller ledas öfver den nya förbindelseleden; trots inrättandet af den nu föreslagna ångfärjeförbindelsen lär den tid ej vara så aflägsen, då samtrafiken framtingar genomgående vagnar mellan Hamburg, Köpenhamn, Hälsingborg, Göteborg och Kristiania. Då kommer man och säger: men den stora trafiken, som redan går öfver Malmö; det är *den*, som skall ledas öfver Trelleborg. Men då förvånar det mig synnerligen, att icke ångfärjekommissionen och Kungl. Maj:t känt sig angelägna om att framlägga siffror, som visa, huru mycket af trafiken, som går öfver *Malmö till västra Tyskland*, och huru mycket af trafiken, som går öfver *Malmö till östra Tyskland*. Ty *då* skall man först få fram de riktiga siffrorna, hvarpå man kan bygga ett beslut. Det har icke varit mig möjligt leta ut de utomordentliga förmåner, som skulle ligga i att draga kontinentaltrafiken öfver Malmö, om icke *det* skulle betraktas såsom en förmån, att Malmö—Kontinentens järnvägsaktiebolag genom en sådan sakernas ordning skulle få rundligt betaldt för en järnväg, som hittills endast gått med förlust.

Ångfärjekommissionen har sagt, att äfven om väglängden är kortare från Hästveda till Ystad än från Ystad till Trelleborg, så är det den afsevärda fördelen med den senare bansträckan, att den mellan Hessleholm och Malmö har dubbelspår. Att dubbelspår har en utomordentlig inverkan på trafikskötseln vill jag visst icke förneka. Men att en kungl. kommission kan komma med ett påstående, att en *fördelning* af *viss trafik* på *tre järnvägsspår* skall vara ägnad att *försena framkomligheten*, det kan jag sannerligen icke förstå.

Det måste enligt mitt förmenande här hafva varit synnerligen mäktiga krafter i rörelse för att dirigera trafiken öfver en viss gifven ort. Läger man samman och adderar, får man fram af den kungl. propositionen ett ur ekonomisk synpunkt synnerligen märkvärdigt resultat, som jag skall blifva i tillfälle att närmare utveckla.

Det är icke allenast fråga om att komma på det fortaste och bekvämaste sättet till utlandet, utan med denna utveckling af järnvägsdriften följer också stora offer från de skattdragandes sida. Vi finna således af den kungl. propositionen, att Malmö—Kontinentens järnvägsaktiebolag betingat sig en inlösningssumma för denna sin järnväg af öfver 140,000 kronor per bankilometer. Kungl. Maj:t har visserligen anfört, att detta är en hög siffra, men Kungl. Maj:t har tröstat sig med att genomsnittspriset per bankilometer af *statens järnvägar söder om Storvik är 126,000 kronor*. Huru Kungl. Maj:t kommit till detta resultat förstår jag ej. Uti den officiella statistiken har jag letat mig till att genomsnittskostnaden för sta-

Ang. ångfärjeförbindelse mellan Sverige och Tyskland m. m.
(Forts.)

Ang. ångfärje-
förbindelse
mellan Sverige
och Tyskland
m. m.
(Forts.)

tens järnvägar öfver hela landet var 1904 103,000 kronor per bankilometer och 1906 109,000 kronor per bankilometer. Det märkvärdiga förhållande skulle således hafva inträffat, att på den skånska slättbygden en järnväg, afsedd att trafikeras med en tåghastighet af 90 kilometer i timmen, skulle vara dyrare att bygga än våra statsjärnvägar i allmänhet i riket. Denna omständighet är, synes det mig, värd att noga studeras. Och jag kan icke värja mig från, att icke bolaget och dess intressenter hafva gjort en synnerligen märkvärdig kostnadsberäkning, när de byggde banan, och, utgående från denna kostnadsberäkning, kommit fram till ett så enastående resultat som att en järnvägsbyggnad mellan Malmö och Trelleborg betingat ett så högt byggnadspris, att icke mer än 6 järnvägar i landet öfverstege detta byggnadspris i medeltal per bankilometer.

Jag kommer nu sedan till en mycket delikat sak i denna fråga. Såsom herrarne kanske sett utaf propositionen, afslöt Kungl. Maj:t genom poststyrelsen år 1905 ett aftal med ångbåtsaktiebolaget Sverige—Tyskland, hvori detta bolag förband sig att mot en årlig subvention af 267,000 kronor förmedla postförbindelsen mellan Sverige och Tyskland. Samtidigt med att Kungl. Maj:t sluter detta aftal, går Kungl. Maj:t så grundligt in på underhandling om den nya ångfärjeleden, att denna fråga redan vid 1908 års riksdag ligger färdig till afgörande. Jag skall icke närmare inlåta mig på de bevekelsegrunder, som kunna hafva dikterat 1905 års regeringsbeslut. Det har sagts, att regeringen då hade så mycket andra bestyr, att, äfven om man den gången gjorde en mindre klok ekonomisk affär, man borde hafva öfverseende. Jag skall icke inlåta mig på bedömandet af denna fråga. Vid den nu gjorda uppgörelsen med ångbåtsbolaget har Kungl. Maj:t ställt i utsikt två alternativ. Å ena sidan skulle vi för 1,500,000 kronor inlösa bolagets båtar och öfriga inventarier samt ränta å köpeskillingen eller lösningskostnaden med 6 %, tills likvid sker. Å andra sidan skulle vi gifva detta bolag 850,000 kronor jämte rättighet att få behålla ett lån på 250,000 kronor för en betydligt lägre räntesats, än hvad man stipulerat, att staten skall betala till detta privata bolag. Det förefaller mig något underligt, att man sluter sådana affärer som den ifrågavarande. Och det måste vara någon utomordentligt viktig omständighet, som tvingat regeringen att *nu* ingå på denna byteshandel. Ty såväl vid uppgörelsen med bolaget Sverige—Kontinenten som med bolaget Sverige—Tyskland föreligga inga sådana bestämmelser, som skulle tvingat svenska staten att i *närvarande stund* sluta dessa uppgörelser. Ty med järnvägsbolaget kan staten hvilken dag som helst uppgöra och med ångbåtsbolaget har staten fortfarande 9 år kvar.

Har då den ekonomiska ställningen i landet verkligen under den senare tiden visat en sådan uppblomstring, särskildt i fråga om järnvägsfinanserna, att staten har råd att med gifmild hand betala rundligt för en uppgörelse med ett ångbåtsbolag, när utsikt

finnes att framflytta tiden? De senare årens järnvägsfinanser visa, att statens järnvägar år 1906 lämnade ett öfverskott af 17,300,000 kronor, under det att inbetalningen till statskassan år 1907 hade nedgått till 12,000,000 kronor; och uti den nu föreliggande beräkningen har järnvägarnas afkastning beräknats allenast till 9,500,000 kronor. Redan i fjolårets stat understeg järnvägarnas inkomster utgifterna med i rundt tal $2\frac{1}{2}$ millioner kronor. Och hurudant skall förhållandet blifva 1909, när man nödgats från 12 millioner reducera behållningen till 9,500,000 kronor? Det skulle således då blifva en förlust på bortåt 5,000,000 kronor på vår järnvägsdrift år 1909, för den händelse Kungl. Maj:ts beräkningar hålla streck.

*Ang. ångfärje-
förbindelse
mellan Sverige
och Tyskland
m. m.
(Forts.)*

Det föreliggande förslaget är synnerligen märkvärdigt i ekonomiskt hänseende. Den nu subventionerade linjen kostar oss 267,000 kronor om året. Inrättandet af ångfärjeförbindelse skall, med inräknande af postsubventionen, kosta oss 530,000 kronor i årlig förlust, för den händelse man vill lyssna till de ord, som häromdagen uttalades till Riksdagens ledamöter att på 9 år fördela amorteringen af de 850,000 kronor, som skola betalas till bolaget.

Visserligen säger man, att alla ångfärjeförbindelser hafva det med sig, att de i början gå med förlust; men denna förbindelse har en alldeles speciell dragningskraft, som skall öfvervinna betänkligheterna — och denna dragningskraft ligger däri, att, såsom man vill framhålla för landtmännen, den nya förbindelsen skulle i synnerligt hög grad underlätta afsättningen af kreatur och öfriga landtmannaprodukter på Tyskland. I samband med detta resonemang kan jag icke uraktlåta att fästa uppmärksamheten på den diskussion, som fördes, när den tysk-svenska handelstraktaten senast var på tal. Då framhölls det från flera af våra landtmän, att denna handelstraktat var synnerligen ogynnsam för Sverige, därför att Sverige icke var tillräckligt starkt rustadt att möta upp mot Tysklands väl utarbetade tulltaxa. De underhandlare, som å Sveriges vägnar träffade denna handelstraktat, säger man, hafva först fört fram frågan om en ångfärjeförbindelses utförande mellan Sverige och Tyskland. Det synes mig, att våra underhandlare gjort landet en betydligt större tjänst genom att vänta med de förberedande underhandlingarna om den nu föreliggande ångfärjeförbindelsen, tills vi genom ett nytt aftal och en ny handelstraktat blifvit bättre rustade att igångsätta den beramade exporten, än nu är fallet.

I fråga om våra järnvägsfinanser vill jag endast i korthet erinra om, att under fjolåret Riksdagen beslöt att bygga för 30 millioner kronor nya statsbanor. Af dessa millionanslag är det icke mer än 6 millioner kronor, som man med full visshet kan beräkna gifva afkastning utöfver de särskilda driftkostnaderna. Största anparten af dessa millioner skola försvinna fullständigt räntelösa och tvinga staten att bidraga till trafikomkostnaderna på de nya banorna. Vid årets riksdag hafva vi beslutat anslå 10,350,000 kronor dels för förbättring af de gamla järnvägarna och dels för nyanskaffning

Ang. ångfärje-
förbindelse
mellan Sverige
och Tyskland
m. m.
(Forts.)

af rullande materiel och öfriga inventarier. Nu är det tydligt och klart, att i samma mån som tillförseln af järnvägsmillionerna till statens kassa minskas, blifva de nu beslutade utgifterna pålagda statens medborgare i form af skatter, eller ock tagas de ur våra utländska lån. Sista året ökades statsskulden med 65,000,000 francs, och jag förmodar, att det icke är inbjudande att *nu*, så snart efter upptagandet af ett sådant lån, gifva sig in på ett så omfattande och förlustbringande företag, som jag anser det nu föreliggande vara.

En annan synpunkt, som jag såsom arbetare anhåller få betona, är, att vid afgörandet af denna fråga Kungl. Maj:t och dess underhandlare ådagalagt ett så utomordentligt hastverk, att de icke ens kunnat framflytta tiden så långt, att ångfärjorna, som skola insättas på traden, kunna byggas i Sverige. Visserligen har utskottet uttalat en from önskan, att *en* af färjorna skulle byggas i Sverige. Men skola ångfärjeförbindelserna öppnas den 1:sta juli 1909, som är fastställd i den kungl. propositionen och af utskottet tillstyrkt, så blifva icke dessa ångfärjor byggda i Sverige, ty de kunna icke levereras på ifrågavarande tid. Jag tillåter mig fråga, hvilka mäktiga intressen det är, som kunna hafva framtvingit denna forcering? Nu söker man visserligen göra denna kommunikationsfråga till en storpolitisk fråga; det må erkännas, att regeringen genom sitt handlingssätt *bundit den svenska Riksdagen*, så att *den trots grundlagens bud icke känner sig fri* i denna punkt, utan skall af yttre inflytanden känna sig tvungen att bifalla ett förslag, som i ekonomiskt hänseende icke kunnat erkännas vara räntebärande eller ur trafiksynpunkt oundgängligen nödvändigt att *nu* igångsätta.

Jag känner mig till följd af denna situation icke kunna fullfölja mitt yrkande, men har, herr talman, med dessa ord velat till protokollet antyda den tanke, som jag för min ringa del hyser beträffande denna millionaffär, och jag har velat fritaga mig från det ansvar, som kan blifva en följd af det, som nu föreslagits.

Herr Larsson i Lund: Det lär väl icke kunna förtänkas den siste ärade talaren, att han velat att få detta stora företag undanskjutet, på det att en närmare utredning måtte företagas, huruvida icke Ystad såsom utgångspunkt från svensk sida vore fördelaktigare än Trelleborg.

Om jag i likhet med den föregående talaren ville tillgodose en mig nära liggande orts intressen, skulle jag naturligtvis hålla på, att förbindelseleden borde gå öfver Lund—Trelleborg, hvilken linje under alla förhållanden skulle erbjuda betydligt större ekonomiska fördelar än en linje Hästveda—Ystad.

Jag vill emellertid taga fasta på ett argument, som den föregående talaren själf framhöll. Han yttrade, att man icke borde försöka att föra trafiken på onaturliga vägar. Däri gifver jag ho-

nom fullkomligt rätt. Det gäller här en stor trafikled, och den naturliga vägen för en stor trafikled är den, som förbinder stora affärscentra. Malmö är ju södra Sveriges största affärscentrum. Hvad är då naturligare än att denna stora utfartsväg skall ledas på Malmö och där fördelning på de olika linjerna till kontinenten äga rum?

Ang. ångfärjeförbindelse mellan Sverige och Tyskland m. m.
(Forts.)

Hvad den föregående ärade talaren anförde om företagens ekonomiska sida vill jag icke tillåta mig att upptaga till närmare skärskådan. Det rör sig här om sannolikhetsberäkningar, och då man placerar siffror i sannolikhetsberäkningar, kan man lätt komma till det resultat, som man helst själf önskar. Jag vill dock fästa uppmärksamheten på att de beräkningar, som här äro verkställda, måste för hvarje opartiskt öga te sig såsom synnerligen försiktigt uppgjorda.

Herr Thorsson slutade sitt anförande med att spörja, hvilka mäktiga intressen det kunde vara, som bragt denna fråga därhän, att den nu så snart måste afgöras. För mig är det icke fråga om några så kallade storpolitiska eller internationella intressen, men det finnes förvisso ett högst betydande och för Sveriges framtid viktigt intresse att här tillvarataga, och det är att gifva en kraftig häfstång åt vårt nationella näringslif. En sådan häfstång bjudes i den föreslagna färjeförbindelsen mellan Sverige och Tyskland. Jag vill villigt medgifva, att den nuvarande tidpunkten kan i åtskilliga hänseenden anses vara mindre gynnsam. Men, mina herrar, hafva vi själfva i vår hand att här bestämma tidpunkten? Det gäller ju att få till stånd en internationell trafikled. Då kan väl icke den ena parten dekretera den tidpunkt, då denna förbindelseled skall bringas till stånd. Tidpunkten måste naturligtvis bero på en öfverenskommelse mellan båda parterna. Förslaget om en ångfärjeförbindelse mellan Sverige och Tyskland är antaget af preussiska deputeradekammaren och det gäller nu, huruvida svenska Riksdagen å sin sida vill godkänna det uppgjorda förslaget. Är det då skäl att, därför att tidpunkten i visst hänseende kan vara ogynnsam, nu skjuta från sig ett förslag, som man vet kan leda till en lycklig lösning, för att i stället bida en framtid, beträffande hvilken vi icke veta, om eller hvilken lösning på denna viktiga fråga kan stå oss till buds.

Det finnes en omständighet förknippad med detta företag, hvilken den föregående ärade talaren berörde, och som ju onekligen är i hög grad beklaglig, nämligen att, då kontraktet med rederibolaget Sverige—Kontinenten uppgjordes så sent som 1905, då redan frågan om ångfärjeförbindelse mellan Sverige och Tyskland stod på dagordningen, man icke visade större förtänksamhet än att denna fråga endast så lösligt berördes i kontraktet. Det är i hög grad beklagligt, men icke bör väl denna omständighet bringa ett så stort företag som detta på fall.

Allt hvad den föregående ärade talaren anförde bör ju i många

Ang. ångfärje-
förbindelse
mellan Sverige
och Tyskland
m. m.
(Forts.)

stycken från hans ståndpunkt anses fullt förklarligt, och jag vill ingalunda klandra honom, därför att han ställt sig betänksam emot förslaget. Men för min enskilda del anser jag — och jag antager, att kammaren genom det beslut den kommer att fatta skall i det stycket gifva mig rätt — att den trafikled mellan Sverige och Tyskland, som det nu gäller att öppna för Sverige, är af den stora betydelse, att man oaktadt de stora ekonomiska uppföringar det här gäller, bör utan tvekan kunna bifalla Kungl. Maj:ts proposition på sätt den af utskottet tillstyrks, och fördenskull ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Fürst: Vid denna frågas afgörande är det särskildt ett förhållande, som jag anser, att man bör närmare beakta, och detta förhållande har också blifvit i någon mån berördt af den förste talaren.

Med den trafik, som är beräknad på denna färjeförbindelse, skulle en ganska obetydlig vinst uppstå, och tydligt är, att för att de kostnader, som nedläggas, skulle rentera sig, så skulle denna vinst stegras till det niofaldiga af det beräknade. Det är därför tydligt, att det måste dröja en tämligen lång tid, innan man kan säga, att det nedlagda kapitalet *kan* förränta sig. Man måste därför se till, att de penningar, som på detta sätt nedläggas från statens sida, på något sätt nyttiggöras inom landet, och fördenskull tror jag, att man bör ägna mera uppmärksamhet åt att hufvudposten, kostnaderna för de två färjorna, stanna inom landet. Detta har ju utskottet i någon mån yttrat sig om, då det på sidan 61 i utlåtandet framhåller önskvärdheten af att åtminstone den ena färjan bygges inom landet. Huruvida äfven i den kungliga propositionen denna tanke varit rådande, kan jag icke yttra mig om. Men då man ser på den med den kungliga propositionen följande specifikationen öfver färjorna, så finner man, att det tydligen varit afsedt, att dessa skulle tillverkas i England, då i specifikationen upptages en hel del saker, som skola vara af speciell engelsk tillverkning, utan att något särskildt nödtvång förefinnes därtill. Jag har gjort ett litet utdrag ur denna specifikation.

Där finnes specificerad, att t. ex. kassaskåpen skola vara af engelsk tillverkning, nämligen från Chubbs fabrik, men att taga en sådan artikel utifrån, torde väl vara öfverflödigt, då vi här i Sverige ha fullt förstklassiga fabrikat af detta slag. Vidare förekommer i färjorna ett litet ångmaskineri för att drifva en cirkulationspump och några andra apparater, och enligt förslaget skall äfven denna mindre ångmaskin — det skall vara en sådan på hvarje färja — tagas antingen från Drysdale's eller Allen's verkstäder, alltså vara af engelskt fabrikat. Det torde emellertid vara alldeles öfverflödigt att taga detta maskineri utifrån. Sålunda har jag antecknat 34 punkter i specifikationen, som endast upptaga

engelskt fabrikat, medan blott två punkter föreskrifva svenskt fabrikat, nämligen Cedervalls patentpackningsdosor och boxar för propelleraxeln samt Årfeldts relator. Det kan väl icke vara annat än riktigt, att när man lägger ned en så stor summa, som man här står i begrepp att göra, eller 4 1/2 millioner kronor, dessa penningar komma den svenska industrien och de svenska arbetarne till godo.

Ang. ångfärje-
förbindelse
mellan Sverige
och Tyskland
m. m
(Forts.)

Det skulle ju kunna tänkas tre motiv, hvarför det icke vore möjligt att bygga färjorna i Sverige. Det första af dessa motiv skulle vara det, att vi icke *kunna* bygga dem inom landet, det andra, att byggnadstiden skulle blifva för lång, om de verkligen kunde byggas här, och det tredje, att priset då blefve för högt.

Hvad först det angår, att vi icke skulle kunna bygga dessa färjor här i Sverige, behöfver jag väl icke yttra mig om den saken. De svenska varf, som byggt våra största örlogsmän, torde nog mycket väl gå i land med att bygga sådana färjor, hvarom här är fråga.

Vi ha sedan frågan om byggnadstiden. Tiden för öppnandet af den nu ifrågasatta ångfärjeförbindelsen är enligt förslaget satt till den 1 juli nästa år. I det kontrakt, som är uppgjort med Trelleborgs stad, finnes den bestämmelsen, att Trelleborgs stad för binder sig att göra hvad på den ankommer för att söka få hamnen därstädes i ordning i rätt tid. Man torde emellertid kanske vara litet för sangvinisk, om man tror, att staden verkligen skall kunna hinna att få hamnen färdig till den bestämda tiden. Men äfven om så skulle ske, skulle i alla fall ett af de svenska varfven hinna få *en* färja i ordning. Från ett af våra varf har nämligen, efter hvad jag hört, ett anbud ingifvits, där byggnadstiden satts till 15 månader. Äfven en annan svensk firma har inlämnat anbud, och den beräknar för byggandet af en färja jämnt två år. Man kan då fråga sig: Skulle man icke kunna tänka sig, att under tiden från öppnandet och intill dess två år från närvarande stund förflutit trafiken skulle kunna upprätthållas med allenast en svensk färja jämte de två tyska färjorna? Jag tror icke, att det skulle vara omöjligt, och denna min uppfattning styrkes af hvad som finnes anfördt i den kungliga propositionen. Såsom vi nämligen kunna se på sidan 26 i det föreliggande utlåtandet, heter det i den kungliga propositionen bland annat: »Erfarenheten har visat, att det behöfs ett fartyg af hvardera nationaliteten för att uppehålla reservtjänsten. Om det också vore tänkbart att under de första åren, då färjorna äro nya och trafiken i sin begynnelse, reda sig med allenast en färja såsom reserv, skulle dock däraf vållas afsevärda olägenheter, bland annat i den ömtåliga frågan, hvilken nationalitet reservfartyget skulle hafva.»

Detta är alltså det viktigaste motivet för att mer än *ett* reservfartyg skulle finnas, men detta motiv anser jag icke vara af

Ang. ångfärje- den betydelse, att man icke skulle kunna nöja sig med ett enda
förbindelse reservfartyg, nämligen det tyska, under den korta tid, som åtgår,
mellan Sverige till dess att den andra svenska färjan blir färdig.
och Tyskland

m. m.
(Forts.)

Hvad det tredje skälet vidkommer, nämligen det, som afser frågan om priset, vill jag endast framhålla, att äfven om en del anbud från utländska fabrikanter äro lägre, måste man likväl taga i beräkning, att det pris, som man kan betala till svenska verkstäder, kan vara så mycket högre, som motsvaras af statens ökade skatteinkomst af såväl industrien själf som ock af de enskilda arbetarne.

Herr talman! Under uttalande af önskvärheten af att såvidt möjligt båda färjorna byggas inom landet, skall jag yrka bifall till utskottets föreliggande förslag.

Hans excellens herr statsministern Lindman: Herr talman, mina herrar! Liksom det svenska jordbruket under de senare åren gått mäktigt framåt, så har också den svenska industrien förkofrat sig och utvecklat sig på ett allt kraftigare sätt, därigenom bidragande till att främja två viktiga faktorer: skapande af kapital och beredande af tillfälle till arbete.

Då kommunikationerna äro en af de viktigaste omständigheterna för beredande af afsättning af jordbrukets och industriens alster, så hafva också de svenska statsmakterna städse med öppen blick sökt att följa med kommunikationsväsendets utveckling, såsom genom skapande af ett järnvägsnät, som, efter vårt lands förhållanden och dess stora utsträckning, måste anses vara storartadt, och vidare, under de senare åren, genom subventionerande af ångbåtslinjer till transmarina länder, genom inrättande af beskickningar i dylika aflägsna länder och på annat sätt.

Den nu föreliggande frågan afser visserligen icke hvarken att bygga en järnväg eller att subventionera en ångbåtslinje till ett aflägsset land. Den afser i stället — jag skulle vilja säga — såväl en järnvägskommunikation som en sjöförbindelse af det bästa slag man kan tänka sig mellan två länder, hvilkas gränser icke stöta mot hvarandra, utan hvilka för varuutbytet dem emellan uteslutande äro hänvisade att söka sig en väg öfver hafvet. I detta fall närmar sig ångfärjeleden så mycket som möjligt en järnvägsförbindelse.

Länge har den fråga, som här diskuteras, äfven dryftats i vårt land, till dess den för ungefär ett år sedan af regeringen upptogs genom en hänvändelse till tyska regeringen att upptaga förhandlingar om inrättande af denna ångfärjeled. Välvilligt mottogs detta vårt förslag af den tyska regeringen, och det visade sig ganska snart, att goda utsikter förefunnos för att uppnå ett samförstånd i frågan. Underhandlingarna fortgingo, och resultatet af dem förefinnes i den kungl. proposition, som i dag i kammaren behandlas och som jag hoppas äfven måtte komma till ett lyckligt afgörande.

I välvillig och sympatisk riktning hafva också de uttalanden gått, hvilka vid frågans behandling i preussiska landtdagens deputeradekammare blifvit fällda, uttalanden, hvilka vittna om aktning, vänskap och sympati för vårt land och för vårt folk samt om en önskan att upprätthålla och utveckla de sedan långa tider tillbaka bestående goda ekonomiska förbindelserna emellan de båda länderna.

Ang. ångfärjeförbindelse mellan Sverige och Tyskland m. m.
(Forts.)

Väl ha nu röster låtit höra sig med erinringar mot det föreliggande förslaget. Det har sagts, att med inrättandet af denna ångfärjeförbindelse skulle ännu något kunna anstå, att kontraktet beträffande den förut befintliga kommunikationsleden först borde få gå till ända, och att förbindelseledens anordnande kräfver ett efter våra förhållanden betydande kapitalutlägg.

Den siste talaren har äfven erinrat om önskvärdheten af att de båda färjorna skulle byggas inom landet. Jag behöfver knappt upplysa herrarne därom, att regeringen är fullkomligt öfvertygad om önskvärdheten och nyttan af att, såvidt möjligt, tillgodose svensk industri vid byggandet af de ångfärjor, hvarom här är fråga, och säkerligen torde regeringens beslut, om detta förslag nu blir antaget, gå i en riktning, som statsutskottet därvid har antydt, nämligen att åtminstone den ena färjan borde byggas inom landet. De skulle ju båda två kunna byggas inom landet, men dels erfordras därför en icke obetydlig, utan tvärtom en rätt väsentligt ökad kostnad. Dessutom vinner man icke det mål, att färjeleden kan öppnas på den tid man har önskat.

Hvilket värde man än må tillmäta alla de skäl mot linjens inrättande, som blifvit anförda, så falla de dock, enligt min uppfattning, till marken inför det faktum, att det gäller skapandet af ett — jag skulle vilja säga — nationellt företag, hvilket, äfven om det icke från första början kommer att visa sig kunna förränta det kapital, som för detsamma anordnande erfordras, likväl kommer, genom den förmåga, som en dylik trafikförbindelse äger att draga till sig trafik och skapa ny trafik, där sådan förut icke funnits, att visa sig vara i många afseenden synnerligen välgörande för våra näringar. Näppeligen torde väl heller någon vilja antyda, att, därest Skåne och Rügen varit med hvarandra förbundna genom ett näs, genom ett fastland, icke då redan för länge sedan en järnväg funnits på detta näs, säkerligen med många tågförbindelser i hvardera riktningen dagligen. Viktigt synes det mig vara, att med anordnande af denna kommunikationsled icke uppskjutes, ty de fördelar, som man genom densamma afser att vinna, uppskjuter man äfven därigenom. Förbindelseleden är icke ett mål, utan den är ett medel, genom hvilket man vill främja och utveckla svensk industri och afsättning för svenska alster.

Äfven i tekniskt hänseende vågar jag påstå, att den nu föreslagna ångfärjeförbindelsen är synnerligen väl planerad, och då man därjämte genom ett antagande af det nu föreliggande förslaget vinner, att en direkt led anordnas från Sverige till Kontinenten,

Ang. ångfärjeförbindelse mellan Sverige och Tyskland m. m.
(Forts.) så torde väl detta vara ett önskemål, som står klart och tydligt för oss alla. Studerar man de ångfärjeförbindelser, som finnas på andra håll, så finner man, hur hastigt de utvecklats sig, hur det visat sig, att de kunnat tilldraga sig trafik och äfven — såsom nyss nämnts — skapa sådana.

Då torde man väl icke behöfva hysa så stora farhågor för att icke äfven den nu föreslagna förbindelseleden skall kunna utveckla sig på enahanda sätt. Min öfvertygelse är, att den kommer, därest den inrättas, att visa sig blifva en mäktig häfstång för afsättning af alster af svenskt jordbruk och svensk industri och öfriga näringar samt för ett ökad varuutbyte och ökade förbindelser mellan de båda länderna.

Herr talman! Jag önskar lifigt, att ett bifall måtte lämnas till statsutskottets hemställan.

Herr von Geijer: Herr talman! Jag ber att få säga några ord med anledning af den ärade talarens på stockholmsbänken yttrande. Den däri uttalade önskan, att ifrågavarande företag, såvidt möjligt är, kommer den svenska industrien till godo, det vill säga, att anläggningsarbetena ut anskaffandet af materiel och annat skulle i största möjliga utsträckning utföras inom landet, är alldeles densamma jag hyser, och jag begagnar därför tillfället att understryka hvad han sade, om något sådant skulle behöfvas, efter hvad hans excellens herr statsministern nyss anförde. Men när den ärade talaren på stockholmsbänken stödde sin framställning på den omständigheten, att en punkt i kontraktet mellan staten och Trelleborgs stad fått en sådan formulering att därå kunde grundas antagandet, att Trelleborgs stad vid affattandet af detta kontrakt hade haft den misstanken, att den icke skulle till utsatt dag kunna hafva arbetet färdigt, vill jag däremot inlägga min gensaga. Det var ingalunda förhållandet. Jag har själf varit med om såväl kalkylernas uppgörande för denna sak som formuleringen af kontraktet, och därvid förmenades talande skäl föreligga för att gifva kontraktsbestämmelserna i denna del en allmän form. Man tyckte, med hänsyn till »force majeure», mycket ogynnsamma väderleksförhållanden, storm, strejker och andra omständigheter, som kunde inträffa och omöjliggöra för staden att på utsatt tid ha arbetet färdigt, det vara olämpligt att gifva en annan formulering åt denna bestämmelse.

Alltså, endast formella skäl, ingenting annat, ha föranledt en sådan affattning af kontraktet. Staden är fullkomligt öfvertygad om, att det skall lyckas den att på utsatt tid ha fullgjort de förpliktelser, som staden i kontraktet åtagit sig.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Härefter föredrogs *punkten n:o 2:o*); och yttrade därvid

Herr von Geijer: Herr talman! Jag skall med herr talman-
nens tillåtelse vid föredragningen af denna punkt fästa uppmärks-
samheten på några bestämmelser i kontraktet mellan kungl. järn-
vägsstyrelsen och järnvägsaktiebolaget Malmö—Kontinenten. Jag
åsyftar de bestämmelser, som där äro stipulerade angående villko-
ren för tjänstinnehafvare vid järnvägsbolaget att inträda i statens
tjänst. Bestämmelserna i fråga återfinnas å sid 41 i statsut-
skottets föreliggande utlåtande.

*Ang. ångfärje-
förbindelse
mellan Sverige
och Tyskland
m. m.
(Forts.)*

Det har ju sagts, och det framgår också af såväl propositionen
som statsutskottets utlåtande, att detta kontrakt är uppgjort i
öfverensstämmelse med hvad i liknande fall brukar iakttagas. Och
i dessa kontraktsbestämmelser har ju äfven inryckts bestämmelse,
att de ifrågavarande tjänstinnehafvarnes löneförmåner icke genom
den vidtagna förändringen på något sätt försämras. I § 8, första
punkten, i kontraktet heter det emellertid: »De vid järnvägen nu
anställda befattningshafvare, hvilka finnas upptagna uti här bilagda
förteckning, äfvensom innehafvare af de nya befattningar, hvilka
med kungl. järnvägsstyrelsens därtill lämnade medgifvande
och efter samma styrelses pröfning af aflöningsförmånerna inrättas
under år 1908, skola äga rätt att den 1 januari 1909 öfvergå i
statens järnvägars tjänst utan minskning af då innehafvande, till
dem från järnvägen utgående löneförmåner, dock med förbehåll
att de åtnöja sig med deras innehafvande befattningar jämförliga
sådana, som kungl. järnvägsstyrelsen anser lämpligt åt dem an-
förtro.»

Jag vill endast fästa uppmärksamheten på att detta är ett
tänjbart stadgande. Det kan medföra skyldighet för dessa tjänst-
innehafvare att emottaga en annan tjänst på en ort långt aflägsen
ifrån den, hvarest de för närvarande ha sin tjänstgöring. De skulle
alltså nödgas underkasta sig en lång transport, något som väl i
regel icke brukar förekomma annat än på vederbörande personals
egen önskan. Sammanhängande härmed är ju också bestämmelsen
angående dessa tjänstinnehafvares rätt att för löneförhöjning och
för åtnjutande af pension tillgodoräkna sig förut gjord tjänstgöring.

Jag vill emellertid nu icke framställa något yrkande i denna
del, men jag begagnar mig af detta tillfälle att göra en värdsam
hemställan till vederbörande, att, då denna paragraf är så vid och
medgifver en extensiv tolkning, de ville göra denna så välvillig
som möjligt för de tjänstinnehafvare, hvarom nu är fråga, då dessa
dock mot sin vilja blifva tvungna att gå in på dessa bestämmel-
ser. Visserligen är herr statsrådet och chefen för civildepartemen-
tet icke närvarande, men jag hoppas i alla fall, att den önskan,
jag här uttalat och hvilken jag förmenar skall vinna genklang här
i kammaren, måtte komma fram till herr statsrådet och chefen
för civildepartementet och af honom finna det välvilliga beaktande,
som jag hoppas och tror, att han vill gifva densamma.

Ang. ångfärje-
förbindelse
mellan Sverige
och Tyskland
m. m.
(Forts.)

Häruti instämde herr *Thylander*.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 7.

Statsutskottets utlåtande n:o 42, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anstånd för Vadstena och S:t Pers församlingar med återbetalning af ett räntefritt lån från riksgäldskon-toret för restaurering af Vadstena klosterkyrka, föredrogs häruppå; och blef utskottets hemställan af kammaren bifallen.

§ 8.

Ang. ändring
af förordnin-
gen om kyrko-
stämma
m. m.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget lagutskottets utlåtande n:o 20, i anledning af väckt motion angående ändrad lydelse af vissa paragrafer i förordningen om kyrkostamma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862.

Uti en inom Första Kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, n:o 3, hade herr *A. von Möller* föreslagit, att Riksdagen måtte besluta, att i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862 §§ 22, 23, 28 och 29 måtte erhålla följande ändrade lydelse:

§ 22. Kyrkorådet tillkommer: att i afseende på — — — författningar; att upptaga frågor om oordning och oskick vid gudstjänsten, vid oenighet i äktenskap samt att vårda kyrkans angelägenheter. Skolrådet tillhör — — — af kyrkostämman infordras.

§ 23. Kyrkoherden — — — stämman tillstädes. Ledamöter i kyrkorådet äro församlingens kyrkovärdar samt så många i kyrkostämman valde män, som församlingen finner lämpligt utse. Till ledamöter i skolrådet — — — suppleanter för ledamöterna i skolrådet.

§ 28. Kyrkorådet må i frågor, som omförmälas i § 22, ej annorledes än — — — författningar öfverensstämma.

§ 29. Kallar kyrkorådet någon, som inom församlingen bor, till inställelse för att erhålla sådan varning, som i giftermålsbalken 14 kap. 1 § sägs, är han pliktig kallelsen hörsamma — — — lita Kungl. Maj:ts befallningshafvande till.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, lämnades på begäran ordet till:

Herr Pettersson i Södertälje, som yttrade: Herr talman,

mina herrar! Vid fjolårets riksdag väckte herr von Möller en motion om ändring i vissa delar af förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd samt därmed sammanhängande lagrum och författningar. Lagutskottet uttalade då i anledning af denna motion, att de bestämmelser i kyrkostämmoförordningen, som motionären riktade sig emot, grundade sig på eller sammanhängde med vissa delar af allmänna civillagen och kyrkolagen, och då Riksdagen så nyligen som år 1905 uttalat sig emot en allmän revision af kyrkolagen, fann utskottet sig icke kunna tillstyrka bifall till motionen. Denna utskottets hemställan bifölls af bägge kamrarna.

Ang. ändring af förordningen om kyrkostämma m. m.
(Forts.)

Nu har motionären återkommit med sitt förslag, men därvid begränsat dess omfattning. Han har nämligen nu uteslutit de delar, som beröra den allmänna civillagen, d. v. s. frågan om äkta makars varning inför pastor och kyrkoråd som villkor för erhållande af skillnad till säng och säte. Hvad han nu yrkat är ändring af fyra paragrafer i kyrkostämmoförordningen, hvilka afse frågorna om kyrkoråds sammansättning och kyrkoråds befogenhet. Hvad först frågan om kyrkoråds sammansättning beträffar, stadgas därom — förutom det att pastor skall vara själfskrifven ordförande — »ledamöter i kyrkorådet äro församlingens kyrkovärddar samt så många i kyrkostämma valde, för gudsfruktan och nit kände män, som församlingen finner lämpligt utse». Motionären, som icke gärna försummar att få säga en lustighet, anmärkte under fjolårets debatt om denna fråga i anledning af motsättningen af å ena sidan kyrkovärddar samt å andra sidan för gudsfruktan och nit kände män, att det under sådana omständigheter icke just var smickrande att bli vald till kyrkovärd. Alldeles fränsetd detta, måste man väl dock gifva motionären rätt däri, att det icke är riktigt lämpligt, att frågan om en till kyrkorådsledamot ifrågasatt persons gudsfruktan skall kunna göras till föremål för debatt i en offentlig församling. Och så mycket olämpligare är det väl, att denna bestämmelse skall kvarstå, som ju Kungl. Maj:ts praxis i fråga om tolkningen af densamma icke lämnar någon fullt säker ledning för huru den rätteligen bör förstås. Det kan sättas i fråga, om det icke vore lämpligare att återgå till bestämmelsen i 1843 års sockenstämmoförordning, där såsom villkor för valbarhet som kyrkorådsledamot endast fordrades, att vederbörande skulle vara välfredad.

Viktigare än anmärkningen mot nyssnämnda paragraf synes emellertid motionärens kritik af § 22 vara. Där talas om kyrkorådets befogenhet, och det heter därom: »Kyrkorådet tillkommer: att, i afseende på hvad till religionens och sedernas vård hör, vaka öfver efterlefnaden af därom gällande författningar; att upptaga frågor om oordning och o-kick vid samt försummelse af gudstjänsten, om uteblifvande från läsförhör, om oenighet i äktenskap, om olydnad mot föräldrar samt om vårdslösad barnauppfostran; att vaka däröfver, att spridande af vilseförande läror må såvidt

Ang. ändring
af förordnin-
gen om kyrko-
stämma
m. m.
(Forts.)

möjligt är förekommas samt kyrklig tvedräkt och söndring förhindras; samt att vårda kyrkans angelägenheter.» Nu får man väl säga, att det är en vanskelig sak att låta kyrkorådet få lägga sig i frågor om spridande af vilseförande läror. Då, såsom vi erinra oss, grundlagen och kyrkolagen ha olika uppfattning om hvad som skall förstås med den rena evangeliska läran, är det väl ganska svårt för hvem som helst att afgöra, hvad som skall anses som den rena läran och hvad som skall betraktas såsom mer eller mindre vilseförande lära. Men äfven fränsedt den saken, är det väl icke riktigt öfverensstämmande med vår tids uppfattning, att enskilda församlingsmedlemmars religionsförkunnelse skall stå under särskild uppsikt af kyrkorådet. Icke heller anse vi numera, att det är riktigt lämpligt, att kyrkorådet skall vaka öfver barnauppfostran och barns förhållande till deras föräldrar eller att kyrkorådet skall vaka öfver att personer besöka gudstjänsten och inställa sig till läsförhör. Sistnämnda bestämmelse är så mycket mera orimlig, som kyrkan ännu mot deras vilja kvarhåller personer, som förhålla sig indifferent till kyrkliga ting eller rent af offentligen uppträda fientligt mot kyrkan.

Hvad innebär för öfrigt denna kyrkorådets befogenhet? Jo därom får man besked i §§ 28 och 29, där det heter: »Kyrkorådet må i frågor, som röra religionens och sedernas helgd, ej annorledes än genom allvarliga föreställningar och varningar söka förmå den felande till bättring. Låter sig den felande härigenom icke rättas, då äger kyrkorådet att efter sakens beskaffenhet vidtaga den ytterligare åtgärd, som med lag och författningar öfverensstämmer», samt vidare i § 29: »Kallar kyrkorådet någon, som inom församlingen bor eller sig uppehåller, till inställelse för att i de på kyrkorådets omvårdnad beroende ordnings- och sedlighetsmål höras, är han pliktig att kallelsen hörsamma, såvida han fyra dagar förut däraf erhållit del. Uteblifver den sålunda kallade utan laga förfall, skall han böta en riksdaler riksmünt till församlingens skolkassa och tillhållas af kyrkorådet genom förnyade viten, som dock tillsammans ej må öfverstiga femton riksdaler riksmünt, att sig inställa. Kan den tredskande ändock ej förmås till inställelse, äger kyrkorådet att lita Konungens befallningshafvande till.» D. v. s. kyrkorådet kan kalla den s. k. felande att inställa sig för kyrkorådet, och i fall han icke kommer, kan det tillhålla honom det vid vite, och i värsta fall kan kyrkorådet anlita polismyndighet för att få den felande inställd. Mina herrar! Det är ett vidsträckt fält för trakkasserier af kättare och misshagliga personer, som på detta sätt öppnas. Nu vill jag genast tillägga, att det är en heder för vårt svenska prästerskap och att det vittnar godt om det svenska prästerskapets tolerans, att det i allmänhet icke begagnat sig af den farliga makt, som kyrkostämmoförordningen lägger i kyrkorådets händer. Men hvad som icke sker så ofta, kan dock inträffa. Det kan inträffa, att denna farliga befogenhet råkar i händerna på per-

soner, som af sitt samvete anse sig förpliktade att utnyttja lagens bud till det yttersta i tanke att därigenom tjäna kyrkans bästa, och jag för min del får säga, att jag har svårt att se, att man skulle kunna klandra den, som så handlar. Å andra sidan har det nog också förekommit, att verkliga missbruk af denna bestämmelse ägt rum. Enligt hvad jag ifrån tillförlitligt håll hört uppgifvas, inträffade sålunda för några år sedan i en församling på västkusten, att kyrkoherden af någon person fick uppgift om, att en ung flicka skulle vid något tillfälle ha försyndat sig mot sjätte budet. Hon kallades då att inställa sig för kyrkorådet för att erhålla varning. Hon kom emellertid icke och blef då vid vite ålagd att inställa sig, och vitet fastställdes, men hon kom icke ändå. Då blef hon kallad att inställa sig vid äfventyr att eljest varda hämtad af polismyndighet. För att då undgå det större obehaget, underkastade hon sig ett annat mindre: hon gick till läkare och skaffade sig ett intyg, som utvisade beskyllningens orimlighet, och först på detta sätt blef hon fri från vidare trakasserier. Man har för öfrigt skäl att vara rädd för att denna bestämmelse skall missbrukas, då man vet, att i vårt land finnas präster, som betrakta som syndigt, om församlingsbor på söndagen sysselsätta sig med skjutöfningar, åhörande af föreläsningar, ja, t. o. m. tidningsläsande.

Ang. ändring af förordningen om kyrkostämman m. m.
(Forts.)

Hvad motionären föreslår är för det första, att bestämmelsen i 23:dje paragrafen, att till ledamöter i kyrkorådet skola endast utses personer, som äro för gudsfruktan och nit kände, skulle såsom svårtolkad och onödig utgå. Jag har visserligen sagt, att frågan är mindre viktig, men jag anser, att skäl äro anförda för detta ändringsförslag.

Vidare anser motionären, att kyrkorådets befattning med att upptaga frågor om försummelse af gudstjänsten, om uteblifvande från läsförhör, om olydnad mot föräldrar, om vårdslös barnauppfostran, om spridande af vilseförande läror samt om kyrklig tve-dräkt och söndring skulle alldeles utgå. Slutligen föreslår han, att kyrkorådets befogenhet att kalla personer att vid vite inställa sig hos kyrkorådet och att anlita polismyndighet för att få kallelsen hörsammad endast skulle gälla beträffande det fall, som omförmäles i 14:de kapitlet i giftermålsbalken, det vill säga i fråga om makars skillnad till säng och säte. Däremot skulle förordningens öfriga bestämmelser stå kvar.

Enligt min uppfattning är detta ett mycket moderat förslag. Men hvad säger utskottet om detta? Utskottet säger, att utskottet kan för sin del icke finna, att ifrågavarande bestämmelser äro i verkligt behof af ändring, på sätt motionären förutsatt. »Såsom motionären framhållit» — säger utskottet — »har också i fall, där dessa bestämmelser i praktiken verkligen tolkats på ett med vår tids uppfattning mindre öfverensstämmande sätt, ändring skett efter i laga ordning förd klagan.» Såvidt jag förstår utskottet

Ang. ändring
af förordning-
gen om kyrko-
stämma
m. m.
(Forts.)

rätt, så är utskottets mening den, att genom en med vår tids uppfattning mer öfverensstämmande tolkning af bestämmelserna dessa skulle få en i viss mån annan innebörd än som de egentligen ha. Nu har jag redan erkänt, att i flertalet fall förekommer icke någon så farlig tolkning af bestämmelserna. Men frestelsen till annan tolkning ligger nog nära till hands, och enligt min uppfattning bör icke lagen gifva anledning till en sådan frestelse. Den ändring, som motionären föreslår, skulle icke lända till skada för kyrkan, men å andra sidan skulle en sådan ändring i ett ganska viktigt afseende bereda ökad trygghet för den samvets- och religionsfrihet, som 16:de paragrafen regeringsformen utlofvar åt alla svenska medborgare.

Därför anhåller jag, herr talman, om bifall till motionen.

Herr Zetterstrand: Herr talman! Som herrarne se af utlåtandet, har herr Pettersson icke deltagit i ärendets behandling i utskottet. Jag är öfvertygad att, om han det gjort, han nog i detta fall kommit till ett annat resultat, fastän icke på de skäl, som utskottet anfört. Det anfördes nämligen under öfverläggningen inom utskottet vissa skäl mot motionen, hvilka icke återfinnas i utskottets motivering.

Den föregående talaren nämnde åtskilliga punkter, som motionären önskade skulle utgå ur författningen. Men han hade förbiset — och jag undrar icke alls därpå — att motionären vill ha kvar hufvudstadgandet i 22:dra paragrafen, som går ut på att kyrkorådet i afseende på hvad till religionens och sedernas vård hör har att vaka öfver efterlefnaden af därom gällande författningar. Och när detta hufvudstadgande står kvar, så tror jag icke, att borttagandet af detaljbestämmelserna har så stor betydelse. Det förefaller mig egendomligt, att motionären från sin utgångspunkt underlåtit att yrka på borttagande af denna hufvudbestämmelse, men då så skett, tror jag, att den ändring, motionären föreslagit, icke är af nämnvärd betydelse. Hade han däremot velat borttaga det nämnda hufvudstadgandet, så hade man fått saken på rätt bog, och man hade kunnat diskutera lämpligheten eller olämpligheten af förslaget. Då skulle sannolikt åtskilliga reservanter inom utskottet ha uttalat sig till förmån för motionen. Som förhållandet nu är, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr Sundström: Herr talman! År 1905 framlades af nuvarande statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet förslag om revision af kyrkolagen. Motionen afslogs. De flesta talare, som yttrade sig emot densamma såväl i Första som Andra Kamraren, motiverade sina afslagsyrkanden därmed, att en allmän revision af kyrkolagen vore otänkbar att genomföra åtminstone inom en öfverskådlig framtid. Det ansågs därför bättre att inskrida på de partiella reformernas väg. I fjol framlade motionären i det

närmaste samma motion som i år. Lagutskottet yttrade i sitt afstyrkande utlåtande, att, då Riksdagen så sent som 1905 afslagit förslaget om en allmän revision af kyrkolagen, det icke vore troligt, att Riksdagen 1907 skulle vilja inlåta sig på den partiella reform, som motionären begärt. För min del ansåg jag det mycket egendomligt, att det stora förslaget skulle på dylikt sätt få omintetgöra det lilla förslaget, och tvärtom. Samma åsikt hyser jag ännu. Då motionären nu förnyat sitt förslag, ehuru i något ändrad form, kan jag icke finna, att lagutskottet anfört tillräckligt bindande skäl för sitt afslagsyrkande. För min del anser jag det riktigt, att, då Riksdagen uttalat sig mot en allmän revision af kyrkolagen, den åtminstone skall vara villig att inskrida på de partiella reformernas väg, synnerligen som de af motionären nu föreslagna ändringarna äro af tiden påkallade och berättigade. Jag yrkar sålunda bifall till motionen.

Ang. ändring
af förordning
om kyrko-
stämma
m. m.
(Forts.)

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman! Lagutskottets vice ordförande har till stöd för dess afstyrkande åberopat ett skäl, som icke står i betänkanhet, nämligen att motionären i sitt förslag icke gått nog vidt, i det han låtit den bestämmelse kvarstå, enligt hvilken det tillkommer kyrkorådet att i afseende å hvad till religionens och sedernas vård hör vaka öfver efterlefnaden af därom gällande författningar.

Nu vill jag för min del gifva lagutskottets vice ordförande rätt däri, att äfven den nu anmärkta bestämmelsen utan olägenhet skulle kunna utgå, men å andra sidan har jag så ofantligt lätt att förstå, att motionären icke vågat sig på någon ändring af densamma, utan tills vidare nöjt sig med att plocka bort andra bestämmelser. Han har gjort det, därför att han funnit, att det ofta, särskildt i hans kammare, är svårt att få igenom något omfattande förslag och att man har större utsikt till framgång, ifall man nöjer sig med ett mindre omfattande. Och för öfrigt kan jag icke finna annat än att de bestämmelser, som motionären vill ha bort, äro farligare än dem han låter stå kvar. Man har dock mindre att frukta af den nyss anförda, allmänt hållna bestämmelsen; det är ej att befara, att kyrkorådet med stöd af densamma skall kunna göra sig skyldigt till sådana öfvergrepp, som kunna förekomma med uttryckligt stöd af de mera speciella bestämmelser, mot hvilka motionären riktar sig.

Jag ber därför, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande om bifall till motionen.

Öfverläggningen var härmed slutad. I enlighet med de därunder gjorda yrkandena gaf herr talmannen proposition dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på afslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Herr

Ang. ändring
af förordnin-
gen om kyrko-
stämma
m. m.
(Forts.)

Starbäck begärde emellertid votering, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition, så lydande: Den, som vill, att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande n:o 20, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets berörda hemställan bifallit den i ämnet väckta motionen.

Voteringen utföll med 101 ja mot 75 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 9.

Vidare föredrogs lagutskottets utlåtande n:o 21, i anledning af väckt motion angående ändrad lydelse af 6 § i lagen angående jordfästning den 25 maj 1894.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Om ändring i vägslagen. Vid föredragning häruppå af lagutskottets utlåtande n:o 22, i anledning af väckt motion om ändring af 59 § i lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet, yttrade motionären

Herr Sandquist: Herr talman! Den välvilliga behandling, som lagutskottet har ägnat min motion, föranleder mig att till utskottet uttala min tacksamhet. Som synes, har likväl utskottet icke funnit skäl att bifalla densamma. Ibland de *sakliga* skäl, som, enligt hvad utskottet anfört, skulle kunna tala för bifall till motionen, räknas det, att kostnaderna för upprättandet af vägfyrktalslängden skulle nedbringas, om det öfverlämnades åt förtroendemän, utsedda af väghållningsskyldige, att upprätta berörda längd. Utskottet håller dock före att, när denna minskning i kostnaden till följd däraf, att äfven dessa förtroendemän skulle veta betinga sig betalning för arbetet, blefve jämförelsevis *ringa*, detta skäl icke kan vara så synnerligen vägande.

För det arbete, som häradsskrifvaren har med upprättande af vägfyrktalslängden, tillerkännes han ett arvode af 1 krona för hvarje upplägg, om vägskatten debiteras af honom själf, men om den debiteras och indrifves af väghållningsskyldiges förtroendemän,

så äger häradsskrifvaren utbekomma en likvid af 1,50 kronor för hvarje helt eller påbörjad upplägg. Med kännedom om de jämförelsevis ringa arfvoden, som kommunens förtroendemen ätnjuta för kommunala uppdrag, vågar jag med tämlig visshet påstå, att denna kostnad skulle kunna nedbringas ifrån 1,50 kronor för hvarje upplägg till 30 eller högst 40 procent af densamma. Då man har sig bekant, hurusom väghållningsbesvärets utgörande är en afsevärd tunga, må man icke förringa betydelsen af hvarje besparing, som kan göras. Jag anser sålunda, att det skäl, som utskottet funnit för godt att icke synnerligen beakta, ingalunda är att anse så obetydligt, som utskottet tyckes göra.

Vidare framhåller utskottet som sin mening, att någon »allmän önskan» om vidtagande af den lagändring, som i min motion åsyftas, icke förefinnes. Ja, hur vet man det? Många stora frågor ha i Riksdagen afgjorts — denna är ju jämförelsevis liten —, jag säger, att många stora frågor ha afgjorts, som till en början samlat en ringa siffra i voteringen. Så var exempelvis förhållandet år 1897, då frågan om förslag till skrivelse till Kungl. Maj:t rörande »frälseskatteräntan» var föremål för votering. Det förslaget erhöll då endast 45 röster. — Hur skall nu utrönas, om det finnes ett mera »allmänt intresse» för denna fråga? På det sätt möjligen att man vidtager votering.

Då emellertid min motion afser en *utvidgning af den kommunala själfstyrelsen* för dem, som äro i *behof* af en sådan, nämligen en del af de väghållningsskyldige, men då den på *intet sätt* afser att göra intrång för flertalet väghållningsskyldige, som begagna sig af utvägen att medelst Konungens befallningshafvande få vägs-katten indrifven och redovisad, så anser jag att detta skäl, som lagutskottet anfört, icke kan ha någon som helst betydelse.

Vidare anför utskottet, att det är af synnerlig vikt att vägfyrktalslängden uppgöres med »behörig omsorg». Det är alldeles riktigt. Utskottet håller också före, att om längden uppgöres af en »statens tjänsteman», så skall detta innebära »större garantier» för att den varder mera omsorgsfullt utarbetad. Jag tillåter mig med anledning däraf återropa — icke återgifva, ty grannlagenheten bjuder mig att icke göra det — *innehörden* af ett kommunalstämmo-protokoll af den 30 december förra året, af hvilket framgår att det icke är så alldeles väl beställt med de »större garantier», som skulle ligga däri, att en »statens tjänsteman» uppgör vägfyrktalslängden. Dessutom synes mig att utskottets ordande om att »större garantier» förefinns, enligt nu gällande bestämmelse, än om väghållningsskyldige själfva finge hand om saken, pekar något däråt, att den kommunala själfstyrelsen näppeligen kan bibehållas på den ståndpunkt, den nu intager, och ännu mindre utvecklas. Kommunalstämman är ju dock en *myndighet*, som har att granska och godkänna eller icke godkänna en af häradsskrifvaren upprättad vägfyrktalslängd. Sålunda står den i så måtto *öfver* denna statens

Om ändring i
väglagen.
(Forts.)

Om ändring i tjänsteman. Då härtill kommer, att kommunalstämman ledamöter utgöras af väghållningsskyldige, synes det mig vara en obefogad inkompetensförklaring riktad emot väghållningsskyldiges fortroende-män, då man förmenar, att garantien är mindre säker, om längden uppgöres af dessa. Mot en sådan uppfattning ber jag få afgifva en vördsam protest.

Ett skäl har af lagutskottet anförts, som rör den *formella* sidan af saken. Det säger härom: »Syftet med förevarande framställning synes hafva varit att bringa 59 § väglagen i öfverensstämmelse med 63 § samma lag, sådan denna paragraf lyder enligt lag den 20 juni 1905. Den åsyftade öfverensställningen skulle emellertid icke i allo vinnas genom ett bifall till motionärens förslag.»

Det är detta skäl jag böjer mig för. Men på samma gång ber jag få taga fasta därpå, att utskottet medgifvit, att det för närvarande icke råder öfverensstämmelse mellan 59 § och 63 § väglagen. Ty då genom min begäran, om den uppfylldes, öfverensstämmelse »*icke i allo*» skulle vinnas, så är därmed sagdt, att någon sådan för närvarande ej existerar.

Till sist ber jag få säga, med fästadt afseende på detta utskottets utlåtande: »gömdt är icke glömdt.» Faktum är, att öfverensstämmelse mellan dessa nämnda paragrafer icke förefinnes. I frågans nuvarande formella läge skall jag emellertid, herr talman, icke göra något yrkande.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 11.

Härefter föredrogs lagutskottets utlåtande n:o 23, i anledning af väckt motion om ändring i 11 § af lagen angående äganderätt till skrift; och biföll kammaren utskottets i detta utlåtande gjorda hemställan.

§ 12.

Ang. pantlånerörelsens ordnande. Till behandling förelåg vidare lagutskottets utlåtande n:o 24, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Konungen angående förslag till lag om pantlånerörelse.

Uti en inom Andra Kammaren afgifven och till lagutskottet hänvisad motion, n:o 155, hade herr *J. Hellgren*, med instämmande af herrar *S. H. Kvarnzelius*, *F. Söderbergh* i Karlshamn, *J. M. Juhlin* och *G. Thavenius*, hemställt, att Riksdagen måtte besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga sådant förslag till lag angående pantlånerörelsens ordnande i vårt land, att denna rörelse

mätte uteslutande handhafvas af kommunerna själfva och icke som näringsfång få bedrifvas af enskilda personer eller bolag.

Ang. pantlånerörelsens ordnande.
(Forts.)

Utskottet hemställde emellertid, att förevarande motion icke mätte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter

Herr Hellgren yttrade: Herr talman, mina herrar! Den af mig väckta motionen har inom lagutskottet rönt samma öde som en af herr Bengtsson i Bjärnalt vid 1906 års riksdag framburen motion i detta ämne. Denna blef nämligen af dåvarande lagutskott afstyrkt på den grund, att utskottet ansåg, såsom det uttryckte sig, att pantlånerörelsen i vårt land var så väl ordnad, att utskottet rent af tycktes tvifla på att det gick an att få den bättre ordnad.

I år säger utskottet, att det fortfarande hyser den öfvertygelsen, att gällande lagstiftning icke kan anses otillfredsställande. Förhållandena rörande pantlånerörelsens anordnande i vårt land skulle således enligt utskottets mening vara fullt tillfredsställande, såsom de äro. Är detta verkligen fallet, männe? Jag tror det ej, och jag tror icke, att någon, som verkligen studerat pantlånerörelsen, som således icke nöjt sig med blott de torra lagparagraferna, utan studerat den på det fält, där dess verkningar göra sig gällande, kan anse, att förhållandena äro bra som de äro.

Redan år 1881 väcktes i denna kammare en motion i samma ämne, och då framhöllos också med all kraft de moraliska vådorna och de sociala missförhållandena, som följde med denna rörelse. Samma sak framhåfdes likaledes med styrka af öfverståthållareämbetet här i Stockholm i dess skrifvelse till Kungl. Maj:t af år 1884, på grund af hvilken skrifvelse Kungl. Maj:t utfärdade den kungörelse, som daterar sig från den 7 november samma år, hvars föreskrifter nu gälla för pantlånerörelsen. Att dessa missförhållanden genom kungörelsens föreskrifter blefvo afhjälpta torde väl ingen, som verkligen känner förhållandena, kunna påstå, utan de finnas helt visst ännu kvar såsom förut. Äfven herr Bengtsson i Bjärnalt framhöll kraftigt denna synpunkt. Det är också den moraliska eller rättare den omoraliska sidan af pantlånerörelsens verkningar jag i min motion särskildt framhäft. Jag har där betonat, hurusom det genom denna rörelse, på det sätt den mångstädes nu bedrifves, är icke allenast möjligt utan ganska lätt för exempelvis en s. k. familjeförsörjare, som är begifven på starka drycker, att utplundra hemmet på allt, som har något reellt värde därinom, icke blott husgeråd, utan också kläder, hans egna såväl som hans hustrus och barns. Det är heller icke några fantasi-målningar, som göra sig gällande, när man framhåller detta, utan det är saker, som bevisas ur verkligheten. Genom min tjänst i

Ang. pantlåne-
rörelsens ord-
nande.
(Forts.)

fattigvården uti många år har jag varit i tillfälle att studera dessa förhållanden och göra mig noga förtrogen med dem, och det är just på detta fält, som verkningarna af rörelsen mest framträda. Man kan väl icke säga, att det är bra bestäldt med en anordning, som lämnar tillfälle för dem, som skulle vara familjeförsörjare, att på detta sätt ruinera familjen.

Vidare har framhållits, hurusom denna rörelse under nuvarande förhållanden, såsom jag uttryckt mig i motionen, indirekt verkar eggande och lockande på brottslingen, ökar frestelsen till brott för den svage, så att han icke kan motstå densamma utan dukar under. Detta är icke blott min privata åsikt, utan framhålles också af många andra, som känna till förhållandena.

Jag har fått mig tillsändt ett tidningsurklipp, däri det förekommer ett utdrag af fängelsepredikantens i Norrköping berättelse för, tror jag, år 1905. Jag ber att få läsa upp något härur. »Men», säger han, »det var dock denna gång ej så mycket om krogarna, som fastmera om pantbankerna jag ville säga ett ord. Äfven öfver denna företeelse inom vårt moderna samhällslif får en fängelsepredikant rik anledning att reflektera. Och dessa reflexioner bli långt ifrån ljusa och glada.» Längre fram i berättelsen heter det: »Om denna institution skall kunna försvaras inom vårt moderna samhällslif och om den skall där ha en berättigad tillvaro, så måste den ställas på annan grund, den måste omhändertagas af män med hjärtat på rätta stället, af män, som vilja hjälpa den nödställda i ett tillfälligt betryck, men ej suga ut honom. Om jag förfogade öfver millioner, skulle jag dock ej vilja sätta in ett öre i en nutida pantlånerörelse. Den erhållna vinsten på det insatta kapitalet skulle bränna mig som eld, ty vid den klibba millioner och åter millioner af suckar och tårar.» Och vidare tillägger han: »Jag har dock såsom fängelsepredikant ej närmast haft anledning reflektera öfver våra pantbanker ur synpunkten af den ekonomiska ruin, de bringa öfver de mindre bemedlade, jag har fastmera kommit att åter och åter tänka på dem såsom inrättningar, hvilka på indirekt sätt befordra tjufveri och superi. Det är min lifliga öfvertygelse, att mången stöld aldrig skulle begås, om ej tjufven på förhand visste, att det är en lätt sak att på pantbanken förvandla det stulna i klingande mynt. Man kan ju invända, att det ej är möjligt se på en människa, att hon är en tjuf, eller se på en sak, att den är tjufgods. Jag medger detta, med det är dock min oförgripliga mening, att här kunde och borde från pantbanksägares sida i många fall öfvas en vida strängare kritik mot lånesökare, än hvad nu är fallet, för att därmed försvåra för tjufven möjligheten att göra sig till godo det stulna.

Jag påstår ytterligare, att pantbankerna indirekt befrämja superiet, och det är törhända min svåraste anklagelse mot dem. Mitt arbete förer mig oupphörligt i beröring med samhällets olycksbarn, och jag har därunder gång på gång tvingats göra mig dessa frågor:

Är pantbanken då till för att göra det så lätt som möjligt för den notoriske drinkaren att förvandla det sista snygga plagg han äger i sprit? Borde inte pantlånaren känna sig uppfordrad att afvisa en lånesökande, som redan är berusad och som uppenbarligen endast söker få medel att ytterligare berusa sig? Vore det icke möjligt att vara litet mindre tjänstvillig i fråga om lån, när det gäller familjeförsörjare, hvilka kanhända under årtal gjort sig kända som eländiga, hjärtlösa drinkare, och nu komma för att belåna törhända det sista reella bohagsting, som är kvar, och så offra äfven detta på krogdisken, under det hustru och barn sitta därhemma i det mörka, smutsiga kyffet och gråta och kvida — svälta och frysa? Ja, de frågorna har jag ej kunnat undgå att både en och annan gång göra. Jag önskar, att de frågorna hördes vida omkring, hördes öfver hela vårt land, och att de funne gensvar och framkallade bottankar och tankar på en ändring af de bestående missförhållandena både här och där. Mitt hjärta gripes vid åtanke af allt detta elände på en gång af djupt medlidande och sjudande harm.»

Sedan jag aflämnat min motion, ha vi här i kammaren erhållit ett häfte af Sveriges officiella statistik, rörande fångvården, hvarur jag ber få anföra något och då först de ord, med hvilka resumén af fängelsepredikanternas berättelse inledes. De lyda sålunda: »Då de erfarenheter, som samlas under själavården i fängelserna, öfver hufvud taget alltjämt äro desamma, kan ju heller icke undvikas, att ju icke fängelseprästers uttalanden därom måste år efter år blifva rätt likartade. Detta äger dock en betydelse, som ej får förbises. Om dessa uttalanden oafslätligen rikta sig mot vissa inom samhället framträdande förhållanden, hvilka därmed stämpelplats såsom ändamålsvidriga och fördärfbringande, lärer väl ej kunna förnekas, att icke statens samhällsvårdande intresse just häraf bör känna sig kraftigt uppfordradt att hitåt rikta sin uppmärksamhet. Allt fortfarande torde därför vara skäl att låta dessa varnande och manande röster från fängelser riket rundt här göra sig hörda.»

Jag ber att till sist få läsa upp hvad det prästerliga bitrådet vid Långholmens kronohäkte anför i samma häfte. »När man», skriver han, »läser de olika domstolsutslagen med deras långa uppräknningar af stulna varor af olika slag, kommer det ofta för en: huru få de dock allt detta omsatt i det behöfliga klingande myntet? Svaret är emellertid ingalunda svårt att gifva. Det är stadens många pantbanker, som möjliggöra detta. En bidragande orsak till de många förbrytelserna är nog den lätthet, hvarmed man i pantbankerna kan få hvad det vara må förvandladt i penningar. Jag tror, att något borde och kunde göras för att försvåra detta för människor så olyckliga pantsättande. Såsom förhållandet nu är, kan en person pantsätta till och med sina allra nödvändigaste klädespersedlar och bohagsting. Med detta ha ju de å pant-

Ang. pantlåne-
rörelsens ord-
nande.
(Forts.)

Ang. pantlän-
rörelsens ord-
nande.
(Forts.)

bankerna tjänstgörande icke något att beställa och bry sig naturligen heller intet härom. Denna lätthet att få hvad som helst pantsatt är till oerhördt stor skada. Den är ruinerande för hemmen. Mannen behöfver pengar för att tillfredsställa sitt rusdrycksbegär — han pantsätter af hemmets husgeråd eller kläder. Sonen behöfver pengar till ett lättsinnigt lif — han pantsätter af hemmets tillhörigheter. Lättheten att pantsätta gör dessutom människorna slösaktiga. De med möda förtjanta pengarna sparas icke. När man så råkar i förlägenhet, låter man blott pantsätta något och man har åter kapital. Jag är öfvertygad, att fattigdomen och nöden icke skulle vara så stor bland många här i Stockholm, om större svårighet att få pantsätta förefunnnes. Härigenom försvåras också i hög grad all välgörande verksamhet. Huru ofta har man icke fått erfaras, att den person, som man hjälpt t. ex. med kläder, kanske uppklädt från topp till tå, blott några dagar därefter åter varit uttrasad och halfnaken? Hvart hafva kläderna tagit vägen? På pantbanken. Omnämnda förhållande uppammar till och med affärsmässigt yrkestiggeri. En person erhåller t. ex. beklädnads-hjälpen af enskild person eller förening. Han går direkt till pantbanken med de erhållna, åt honom inköpta kläderna och får dem omsatta i klingande mynt. Sedan vänder han sig till någon annan välgörande person eller förening och uppklädes ånyo för att låta äfven detta vandra till pantbanken. Så kan fortsättas i nära nog det oändliga, och faktum är, att dylikt yrkestiggeri är ganska vanligt här i Stockholm. Hvad särskildt stöder beträffar, är jag lifligt öfvertygad, att sådana icke skulle begås i sådan mängd, om icke denna lätthet att kunna pantsätta vore till finnandes.»

Detta är taladt af en man, som, såsom jag nyss sade, har studerat pantlänarörelsens verkningar på det håll, där dessa verkligen göra sig gällande. Det är för öfrigt en mycket allmänt gjord erfarenhet, att denna rörelse, såsom den nu handhafves och bedrifves, förorsakar hemmens ruin; och i stället för att vara en hjälp, är den en plåga för de fattige, som ökar deras lidande och nöd. Det förefaller mig därför högst märkvärdigt, att man kan känna sig tillfredsställd med de nuvarande förhållandena.

Sedan lagutskottet återgifvit det utlåtande, som utskottet år 1906 afgaf med anledning af herr Bengtssons i Bjärnalt förenämnda motion, uttalar sig utskottet först på följande sätt:

»Frågan om ordnandet af pantlänarörelse såsom en kommunal institution bör enligt utskottets mening ankomma på vederbörande kommun att, eftersom den finner lämpligt, själf afgöra.»

Jag måste bekänna, att jag icke riktigt är på det klara med hvad utskottet med denna mening åsyftar: ty icke vill väl utskottet säga, att det ankommer på kommunen själf att afgöra, om någon annan skall få drifva pantlänarörelse eller icke, eller om kommunen ensam skall äga denna rättighet. Det senare är hvad jag motionerat om. Om det förra, eller att kommunen under närvarande

förhållande må inrätta pantlånerörelse, som blir kommunens, därom behöfver ingen motionera; ty, såsom utskottet år 1906 påpekat, är det redan nu tillfälle därtill. Det fanns redan då många kommuner, som hade gjort det; och under senare åren hafva flera tillkommit. Men därmed är ej mycket vunnet. De missförhållanden, som jag påpekat, och som jag genom hvad jag uppläst ytterligare bestyrkt, komma verkligen icke att upphöra i och med det att kommunerna under nuvarande förhållanden anordna pantlåneinrättningar, konkurrerande med öfriga sådana på platsen. Hvad bryr sig en drinkare om, att man i en pantbank tager 2 procent mera i månaden i ränta, om han vet, att kontrollen där är mindre och att han där får låna mera på sin pant än i kommunens pantlåneinrättning. Han tänker kanske icke på att lösa igen den i alla fall. För honom är det af vikt, att han utan besvär kan få belåna sina lösören, för att släcka den törst efter rusdrycker, hvaraf han lider. Alltså kunna kommunerna icke afgöra just det, som jag i min motion begärt.

Vidare säger utskottet:

»Ett åläggande i lagstiftningsväg af skyldighet för kommun att inrätta och på visst sätt uppehålla pantlåneinrättningar bör därför icke ifrågakomma.» Jag har icke heller sagt det i min motion eller begärt något sådant i allmänhet. Mina ord i motionen lyda så här: »Såsom jag förut sagt, anser jag, att därest pantlånerörelsen skall blifva till verklig nytta för dem, som den ju egentligen och uteslutande är ämnad att vara till hjälp, så bör den icke som ett slags näringsfång af enskilda personer eller bolag få utöfvas, utan bör dess utöfning uteslutande öfverlämnas åt kommunerna, hvilka, *där omständigheterna sådant kräfva*», — *det* har jag sagt, och det har jag icke sagt förgäfvos — — — »böra vara skyldiga att inrätta sådan lånerörelse, hvilken då skulle stå under af kommunalmyndigheterna själfva anordnad, sträng kontroll o. s. v.» Jag har nämligen trott, och tror så allt fortfarande, att ingen är lämpligare att afgöra, om en sådan inrättning inom kommunen är af behofvet påkalladt, än kommunalmyndigheten själf; och detta tror jag så mycket mera som, om den nu preliminärt antagna kungl. rösträttspropositionen blir lag, såsom jag hoppas, kommunalmyndigheterna så väl i städerna som på landsbygden, och kanske särskildt i städerna, mera än hittills komma att bestå af personer ur alla samhällsklasser, hvilka sålunda äro i tillfälle att känna med de fattiga och ringa på ett annat sätt än de, som stå på samhällets höjder. Där sålunda behof förefinnes, äger enligt förslaget kommunalmyndigheten rättighet och skyldighet att upprätta lånerörelse, men naturligtvis icke i andra fall. Åtminstone har jag i min motion icke påyrkat något sådant.

För min del anser jag, att de skäl, som lagutskottet anfört, icke äro tillräckliga för det slut, hvartill utskottet äfven denna gång kommit. Det är därför, ehuru det kanske kan anses förmätet

Ang. pantlånerörelsens ordnande. (Forts.) af mig, och ehuru utsikterna att vinna kammaren för den af mig företrädde meningen äro ringa och små, jag dock, herr talman, ber att på grund af hvad jag här anfört få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till min motion.

I detta anförande instämde herrar *Öberg, Enander, Juhlin, Räf, Söderbergh* i Karlshamn, *Ericsson* i Alberga, *Risberg, Söderberg* i Hobbörn, *Tengdahl, Zimdahl, Anderson* i Baggböle, *Eriksson* i Rödsta, *Vahlquist* och *Bengtsson* i Bjärnalt.

Vidare yttrade:

Herr Zetterstrand: Herr talman! Vi kunna ju alla vara ense om, att pantlånerörelsen är ett mycket svårt ondt, men jag tror också vi måste medgifva, att den är ett nödvändigt ondt. Detta framhöll utskottet år 1906 i den mycket vidlyftiga och omsorgsfulla utredning, som gafs öfver den då inlämnade motionen; och samma synpunkter kommo ock till synes i den vidlyftiga diskussion, som då förekom i kammaren. Samma synpunkter, som nu af herr Hellgren framhållits, framhöllos äfven då från motsidan; men när alla skäl för och emot vägdes, så visade det sig, att kammaren i alla fall ansåg lagutskottets skäl vara tillfyllestgörande. Jag vill därför icke nu ånyo upprepa hvad som i själfva hufvudsaken då yttrades; det torde vara i de flestas minne. Nu har emellertid frågan kommit i ett något förändradt läge genom den något olika framställning, som nu blifvit gjord.

Motionen går som bekant ut på, att pantlånerörelsen må utslutande handhafvas af kommunerna själfva, och icke såsom ett näringsfång bedrifvas af enskilda personer eller bolag. Jag vill då genast säga, att inom lagutskottet icke har rådt mer än en mening därom, att det vore allra lyckligast, om kommunerna öfvertog pantlånerörelsen. Så hade, enligt hvad utskottets utlåtande år 1906 gaf vid handen, också skett inom flera kommuner; och det har äfven efter den tiden inträffat, att ytterligare några kommuner hafva öfvertagit denna rörelse. Den utvägen är sålunda efter mitt förmenande den riktigaste, och därutinnan instämmer jag till fullo med motionären. Utskottet säger ju också, »att därest å någon ort verkligen behof finnes af en kommunal pantlåneinrättning, vederbörande kommun icke lärer underlåta, att såvidt det är möjligt upprätta en sådan».

Men tror man verkligen, att kommunerna i allmänhet skola anordna en dylik pantlånerörelse? Det kan ju icke gärna bli fråga om, att det skall blifva ett åliggande för kommunerna att anordna en sådan; ty det är väl icke en ren fattigvårdsangelägenhet att inrätta pantlånekontor. Om det således icke blir något sådant åliggande för kommunerna, kommer det gifvetvis att inträffa, att i de allra flesta landskommuner och äfven i en stor del stadskommuner

några pantlåneinrättningar icke komma att inrättas; och hvad blir då följden af motionärens förslag? Om kommunerna icke inrätta några pantlåneinrättningar och enskilda personer förbjudas att göra detta, komma inga sådana inrättningar i dylika kommuner till stånd, och jag vill i alla fall påstå, att de mångenstädes äro ett nödvändigt ondt. Om man styr till på det viset, att i en hel mängd mindre städer och öfriga kommuner några pantlåneinrättningar icke komma till stånd, tror jag, att den sista villan blir värre än den första. Vi hafva rörelser, som enligt min öfvertygelse äro svårare än pantlåneinrättningar. Vi hafva t. ex. lumpbodas och flera med dem likställda affärer, hvilka uträtta samma onda som pantlåneinrättningar men icke stå under den skarpa kontroll, som lagen föreskrifver för de sistnämnda. Nu vill jag icke säga, att lagen på alla ställen efterlefves, men där den efterlefves stå pantlåneinrättningarna under ganska stark kontroll; en kontroll, som icke torde kunna utföras öfver andra inrättningar, som komma att träda i pantlåneinrättningarnas ställe. Jag tror därför, herr talman, att det vore ganska vågadt att gifva sig in på en sådan lagstiftning, som den motionären påyrkat, och, under åberopande af hufvudsakligen hvad utskottet efter en vidlyftig utredning år 1906 anført, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Ang. pantlåne-
rörelsens ord-
nande.
(Forts.)

Herr Lindberg: Herr talman, mina herrar! Jag undrar, om vi icke här hålla på att i all tysthet jordfästa en motion, som nog förtjänat ett annat öde. Man tyckes vara benägen att trösta sig med, att 1884 års kungl. förordning angående pantlånerörelsen i riket skulle vara till fyllest för att omintetgöra de skadliga verkningar, som kunna blifva en följd af denna handtering. Man tyckes också vilja trösta sig med att det ser ut som om saken vore på väg att utveckla sig till det bättre, därigenom att det nu i några städer finnes pantbanksaktiebolag, som utlånar penningar mot så låg ränta som 2 öre i månaden per krona. Men 2 öre i månaden per krona gör i alla fall, mina herrar, 24 procent om året. Vid sidan af dessa bolag finnes också en hel mängd privata pantbanker, som låna ut penningar mot en ränta af 3 öre i månaden, och därutöver, och 3 öre i månaden per krona gör 36 procent om året. Detta är i alla fall en ganska dryg ränta för att man hjälper en fattig stackare med några kronor ur en tillfällig förlägenhet.

Det har sagts, att pantlånerörelsen är ett nödvändigt ondt, och jag måste tyvärr medgifva, att så är förhållandet, men jag tror, att lagstiftningen genom att ingripa skulle kunna minska detta onda i stället för att såsom nu är förhållandet, man söker blunda för de skadliga följderna af denna handtering. Jag kan icke i likhet med så många andra hysa den förhoppningen, att man kan rädda en drinkare genom att lagstifta angående pantbankslånerörelsen. Man kan icke enligt min uppfattning på detta sätt hindra en försuppen man från att förstöra sitt hem och sin familj genom att gå

Ang. pantlåne-
rörelsens ord-
nande.
(Forts.)

till pantbanken med sina ägodelar. Det fordras kraftigare medel för att förhindra detta onda. Men en annan sak, på hvilken jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet är, att det i lagen icke finnes något förbud stadgadt för minderårig att på pantbanken låna penningar på ett eller annat föremål. Lagen förbjuder försäljning till minderårig af öl och brännvin eller någon annan slags rusdryck, men det finnes ingenting i lagen, som hindrar mig från att skicka ett af mina minderåriga barn till pantbanken för att låna penningar på min rock eller andra ägodelar. Jag tror, att i detta förhållande ligger en stor fara för barnets utveckling. Det är icke nog med, att barnen i sina tidigare år vänja sig vid att på detta sätt förskaffa sig penningar, utan till på köpet lära barnen sig genom föräldrarnas direkta inverkan att ljuga. Det förhåller sig nämligen så, att föräldrarna på grund af någon slags falsk blygsamhetskänsla eller kanske af rent okynne, säga till sina barn, att de icke skola uppgifva rätt namn, yrke eller hemvist, som jag tror det står i kungl. kungörelsen den 7 november 1884. I stället för att barnen i öfverensstämmelse med verkliga förhållandet skulle uppgifva namnet på låntagaren blifva de ofta befallda att lämna annan uppgift. Jag medgifver, att det för vissa personer kan synas vara obehagligt att uppgifva sina verkliga namn och adresser, men man borde i så fall icke skicka barn att uträtta sådana ärenden. Helt naturligt är, att barnets sunda rättfärdighetskänsla till att börja med uppreser sig mot detta bedrägliga förfarande, men jag tror icke experimentet behöfver upprepas ofta, förrän barnet hunnit vänja sig att ljuga flytande. Far och mor hafva sagt det, och då kan det icke vara så farligt, tänka barnen. Men därmed, mina herrar, äro vi inne på ett betänkligt system, på ett sluttande plan, och följden blir tyvärr, att barnen i många fall komma att sluta som brottslingar. De stora städernas polismyndigheter kunna berätta ganska sorgliga historier om, huru det gått för barn, som på detta sätt blifvit anvisade vägen till pantlånekontoret. Barnen börja med att pantsätta småsaker för sig själfva, och när det icke finnes något mer att pantsätta gå de och stjäla. Polisannalerna kunna förtälja om minderåriga, som stulit och pantsatt det stulna under uppgifvande af falska uppgifter och sedan såsom tjuftar och brottslingar hamnat i fängelset. Det är detta, mina herrar, som jag velat fästa kammarens uppmärksamhet på och då jag tror, att motionären med sitt förslag träffat en ganska betänklig brist i vår lagstiftning, kan jag, ehuru väl jag vet, att det ingenting tjänar till, icke annat än att yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till motionen.

Häruti instämde herrar *Thylander, Rydén, Carlsson* i Malmberget och *Karlsson* i Fjäl.

Herr Widén: Herr talman, mina herrar! Det kan icke förnekas, att pantlånerörelsen, på det sätt den mångenstädes bedrifves,

icke är tillfredsställande, och man skulle därför kunna önska, att det i flera afseenden vore annorlunda. Men detta är, enligt min uppfattning, icke lagstiftningens fel, utan beror därpå, att det är så ofantligt svårt att utöfva den kontroll öfver pantlänneinrättningarna, som gällande lagstiftning i alla fall medgifver. Man kan nämligen icke följa alla, som låna på pantbankerna, eller hvad länneinrättningarna nu kallas. Om emellertid en pantlänare finnes missbruka sina rättigheter eller om han icke finnes lämplig — han behöfver därför icke gjort sig skyldig till brottsligt förfarande — kan han förbjudas att vidare utöfva rörelsen. Om den kontroll, som lagen medgifver, icke upprätthålles, kan detta icke hjälpas blott genom en ny lag. Vi få väl dock tänka på hvad som är möjligt att kunna göra i denna fråga. År 1881, då Riksdagen först begärde en ny lagstiftning härom, åberopades såsom skäl för denna nya lagstiftning samma missförhållanden, som för närvarande råda. Vi fingo sedan också 1884 en ny lagstiftning. Jag anser såsom säkert, att om Riksdagen nu åter igen skulle begära en lagstiftning i ämnet, skulle man efter denna nya lagens ikraftträdande komma att få klaga öfver samma missbruk som för närvarande. Dessa förhållanden äro grundade i sakens egen natur. Nu är det dessutom så, att icke allt, hvarför man beskyller pantbankerna, uteslutande beror af dem, utan det beror äfven till stor del på lumpbodar eller andra dylika affärer, hvilka äro till och med värre än pantlänneinrättningarna. I dessa kan man ju sälja hvad man vill realisera; och det torde mången anse vida bättre. Jag känner många familjer, och än fler har jag hört omtalas, där mannen gör öfver med boets eller hustruns tillhörigheter; men i de flesta af de fall, jag har hört omtalas, går han och säljer dem, icke pantsätter. Vi komma därför ingen vart med mindre vi äfven kunna förbjuda honom att sälja, ty förbjuda vi honom att pantsätta, går han i stället och säljer.

Pantlänneinrättningarna fylla dock i alla fall, det måste framhållas, ett verkligt behof. Ty det finnes många fattiga och behöfvande, som äro nödsakade att låna penningar och ej ha annan säkerhet än pant. Detta kan icke hjälpas. Hvad skulle nu följden bli, om motionärens förslag bifölles? Enligt hans motivering ser det ut, som han i själfva verket helst ville, att pantlännerörelses bedrifvande helt och hållet skulle förbjudas; men om vi kunde tänka oss något sådant vara möjligt, tror jag, att hvar och en som känner till förhållandena måste medgifva, att det sannolikt skulle blifva sämre ställt än det nu är. Lånebehofvet existerar, och skulle man förbjuda det att söka en sådan väg som denna, skulle det med visshet taga sig andra och sämre vägar. Så skulle ock blifva fallet, om man, såsom motionären i sin kläm yrkar, skulle föreskrifva, att pantlännerörelse visserligen icke må såsom näringsfång bedrifvas af enskilda personer och bolag, men däremot utöfvas af kommunerna, hvilka, »där omständigheterna sådant kräfva»,

Ang. pantlänne-
rörelsens ord-
nande.
(Forts.)

Ang. pantlåne-
rörelsens ord-
nands.
(Forts.)

skulle hafva skyldighet att inrätta pantlånerörelse. Hvem skall afgöra om »omständigheterna kräfva sådant?» Det måste väl finnas någon myndighet, som har att afgöra, huruvida denna skyldighet inträdt eller icke, om de kommunala myndigheterna icke själfva vilja inse att behovet finnes. Skall detta afgörande träffas af Konungens befallningshafvande eller af hvem? Är det rimligt att lägga på Konungens befallningshafvande att afgöra, huruvida en stads- eller landskommun skall hafva skyldighet att anordna pantlåneinrättning? Eller tänker man visserligen förbjuda enskilde och bolag att idka sådan rörelse, men sedan låta det bero på, huruvida kommunen frivilligt inrättar pantlånerörelse eller icke? Jag fruktar i så fall, att man inom mången kommun skulle finna sig hafva hoppat ur askan i elden, då man stängt vägen för den öppna kontrollerade rörelsen, men öppnat dörren för en okontrollerad sådan.

Hvad nu beträffar tjuftar och andra sådana, som missbruka pantlåneinrättningarna, är det alldeles uppenbart, att så länge det finnes ställen, där de få sälja hvad de stulit eller vilja bli af med, är det ej mycket vunnet. Det vore därför ej mindre angeläget att på något sätt få bort lumpbodar och andra dylika affärer, där sådana effekter upphandlas; men jag vet icke, huru det skulle gå till, och härom är ju icke heller nu fråga.

Då jag är öfvertygad om, att, därest saken komme att ordnas på sätt motionären föreslagit, det skulle blifva sämre ställt uti nu ifrågavarande afseende än det för närvarande är, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Med herr Widén förenade sig herr *Jansson* i Edsbacken.

Herr Hellgren: Här har såsom skäl för bibehållande af den nuvarande regimen beträffande pantlånerörelsen framhållits, särskildt af lagutskottets vice ordförande och den siste ärade talaren, att lumpbodarna vore fullt ut lika skadliga och verkade i än högre grad i den riktning, som jag framhållit beträffande pantbankerna. Jag hemställer till kammaren, huruvida den omständigheten, att det finnes flera dåliga inrättningar, kan vara något skäl för att behålla en sådan i dåligt skick. Det anser åtminstone icke jag. För öfrigt är det icke heller fullt öfverensstämmande med sanningen, att lumpbodarna kunna handla och att de handla på samma sätt som pantbankerna. Vi läste förliden vecka i tidningarne, att polisen i Stockholm fått fast en bedragare, som genom att i aktade personers namn göra rekvisition fått ut gevär från olika affärer och sedan pantsatt dessa. För att ingifva förtroende, då han kom och hämtade gevären, hade han skaffat sig en uniformsmössa af det slag, som eldarne vid statens järnvägar använda. Han hade gått icke till lumpbodarna utan till pantbanken för att få gevären omsatta i penningar, och jag undrar, huru det hade gått med en lumphandlare, som köpt dessa gevär för en spottstyfver. Jag kän-

ner icke till förhållandena i Stockholm, men jag tror, att många lumpbodrar här äro något helt annat än man skulle önska. Där-^{Ang. pantlåne- rörelsens ord-} emot får jag säga, att enligt erfarenheten från den stad, jag har äran representera, lumpbodarna där icke äro af det slag, som här omtalats. Där skötas dessa affärer juste, och där förekomma icke några sådana missförhållanden. För öfrigt, säger man, om en person, som för att kunna skaffa sig ett rus, vill omsätta vare sig husgeråd eller kläder i penningar, icke kan gå på en pantbank och belåna dem, så säljer han dem. Ja, jag tror icke och har aldrig trott, att alla missförhållanden skulle försvinna, om hvad jag föreslagit komme till stånd, men ett stort steg till det bättre är jag öfvertygad att det skulle bli. Ty många saker, som man nu får belåna på en pantbank, skall en person icke lyckas sälja, medan ruset sitter kvar och han vill späda på, utan han hinner nyktra till och inse det orätta i att göra af med hvad som hör till familjens nödtorft och är oundgängligt för dess existens. Jag kan sålunda icke finna, att detta är något skäl för afslag.

(Forts.)

Den siste talaren sade, att Riksdagen skref till Kungl. Maj:t 1881 och begärde en lag om pantlånerörelse och fick en sådan. För min del vet jag icke om, att så skedde. Det var öfverståthållarämbetet i Stockholm, som skref till Kungl. Maj:t 1884. Riksdagen aflog den motion, som 1881 var väckt i detta ämne, liksom den gjorde 1906. Där lagutskottet och Riksdagen icke sågo någon möjlighet att få någon ändring, där såg öfverståthållarämbetet sig dock nödsakadt att försöka, och Kungl. Maj:t hade också utväg att åstadkomma en utan tvifvel bättre lagstiftning än den, som förut fanns.

Vidare sade samma talare, att jag ville ha bort alla pantlånerörelser. Ja, jag skall villigt erkänna, att om jag kunde det, så skulle jag visst icke ha något däremot. Men jag har i min motion tydligt sagt ifrån, att jag anser, att de icke under alla förhållanden äro af ondo, och att man därför är nödsakad att ha dem kvar. Därför har jag också i min motion — icke i klämman, men i motiveringen — antydt, att jag tror, att de kommunala myndigheterna på platsen skulle vara mest lämpliga att bestämma, om behof af sådan inrättning förefinnes. Jag antydde äfven i mitt förra anförande, att jag tror detta vara så mycket lättare, som dessa kommunala myndigheter efter antagandet af den nu i grundlagsenlig ordning hvilande nya lagen om den kommunala rösträtten komma att få en helt annan sammansättning, än nu är förhållandet.

Sedan frågades: hvem skall bestämma, huruvida pantlåneinrättning inom kommunen skall finnas eller icke? Skall Konungens befallningshafvande göra det? Nej, det är icke min mening, ty Konungens befallningshafvande har på vissa ställen bestämt inrättande af en pantlånerörelse mot kommunens vilja, och det har, som jag hört, kommit personer från andra håll och upprättat

Ang. pantlåne-
rörelsens ord-
nande.
Forts.)

pantlånerörelse i en främmande kommun. Jag har i stället tänkt mig, att det skall bestämmas på samma sätt som beslut i andra kommunala frågor fattas. Där fråga därom väckes och behöfvet konstateras samt majoriteten är för saken, där skall en sådan rörelse inrättas, men på sådant sätt, att någon kontroll både öfver personer, som låna, och saker, som belånas, ändock finnes.

Jag har i likhet med motionären vid 1906 års riksdag föreslagit en skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning i frågan, och jag tror icke, att någon våda för Sveriges land skulle vara förenad med ett sådant förslags bifallande. Ty Kungl. Maj:t torde väl, om icke mitt förslag är det bästa, veta att komma med bättre, då Kungl. Maj:t ju förfogar öfver andra organ och större resurser än en enskild motionär kan göra.

Herr talman! Jag vidblifver mitt förra yrkande.

Herr *Hörnsten* instämde häruti.

Herr Widén: I anledning af den siste talarens yttrande skall jag anhålla att få säga ännu ett par ord. Han anförde som exempel en som stulit gevär och pantsatt dem, och frågade, huru det, om han sålt dem i stället, skulle gått med den som köpt dem. Jag får härtill säga, att både den som köper tjufgods och den som tar det i pant, äro underkastade precis samma ansvarspåföljd, där-est förhållandena äro sådana, att de kunna bli fast. Men dessutom löper den, som bedrifver pantlånerörelse, en större risk därutinnan, att öfverståthållarämbetet eller Konungens befallningshafvande kan taga från honom rörelsen. Äfven utan att han dömes, kan han nämligen förklaras olämplig och mista sin rörelse.

Motionären sade: Ja, det är ju sant, att om en man hindras från att pantsätta boets tillhörigheter eller hustruns, kan han gå och *sälja* dem i stället; men det är ändå väl, att han hindras åtminstone från att *pantsätta* dem. Huru det kan sägas, förstår jag för min del icke. Det blir väl värre, om han säljer sakerna, ty då finnes ingen möjlighet att få dem tillbaka, utan då äro de sin kos en gång för alla.

Motionären slutade sitt anförande med att säga, att äfven om hvad han yrkat icke vore så lämpligt, Kungl. Maj:t i allt fall kunde få taga saken i öfvervägande, ty Kungl. Maj:t hade väl den klokheten att icke komma med annat än ett förståndigt förslag. Ja, det där är ett resonemang, som man litet emellan får höra, då det gäller att skriva till Kungl. Maj:t angående något förslag, mot hvilket anmärkning framställts. Man säger, att äfven om Riksdagen skrifer galet, så svarar Kungl. Maj:t i alla fall rätt. Men detta är väl icke riktigt. Riksdagen måste väl ovillkorligen tänka sig för, innan den skrifer. Jag kan för min del icke finna annat, än att det förslag motionären här framställt är olämpligt och vidhåller mitt yrkande.

Herr Söderbergh i Karlshamn: Herr talman, mina herrar! Genom att skrifva mitt instämmande på motionen och genom att nyss instämma i herr Hellgrens anförande, har jag visserligen angifvit min mening, men ett par yttranden, som fällt under debatten, ha uppkallat mig.

Lagutskottets ärade vice ordförande erinrade om frågans förekomst vid 1906 års riksdag och yttrade, att den vidlyftiga diskussion, som då ägde rum, gaf det utslaget, att kammaren instämde med lagutskottets afstyrkande. Jag undrar dock, om man med fullt skäl kan återropa den utgången. Som herrarne kanske minnas, förekom frågan sent vid ett aftonplenum, sedan kammaren i omkring 3½ timmes tid debatterat och voterat om tull på majs, och det föreföll åtminstone då, som om kammarens intresse för den dagen var alldeles uttömdt. Den ärade vice ordföranden i lagutskottet uppmanade då motionären och de kammarens medlemmar, som instämt med honom, att komma med en väl genomtänkt och motiverad motion, som kunde framlägga de verkliga brister, hvilka vore af beskaffenhet att kunna afhjälpas genom lag, och att gifva en antydning om, i hvilken riktning en lagändring borde ske. Det synes mig nu, som om motionären ställt sig denna anmaning till efterrättelse och kommit med en väl motiverad och väl genomtänkt motion och vidare, att han i denna motion angifvit, i hvilken riktning en förändring bör gå, nämligen att den bör gå i den riktningen, att kommunerna ensamma skulle få handhafva denna rörelse.

Det har yttrats, att det icke är lagstiftningens fel, att pantlånerörelsen lider af dessa brister, som anföras. Det finnes dock ett bestämdt fel i den nu gällande lagstiftningen, och det är det, att ett samhälle kan utan att behof af pantlåneinrättning förefinnes och mot sitt uttryckliga uttalande påtvingas en sådan inrättning. Den stad jag själf tillhör, kan återopas såsom exempel i detta afseende. Vi hade i Karlshamn under femton år icke haft någon pantlåneinrättning, men för en sex eller sju år sedan föll det ett par främlingar, skåningar för öfrigt, in, att staden borde förses med en sådan. Så bildade dessa två tillsammans med tre andra personer ett aktiebolag, som kallades Karlshamns pantlåneaktiebolag, och ingingo till Konungens befallningshafvande med begäran att få i Karlshamn utöfva pantlånerörelse. Denna framställning öfverskickades till magistraten i Karlshamn för yttrande. Magistraten infortrade yttrande från stadsfullmäktige, från fabriks- och handverksföreningen och från arbetarnes ring i Karlshamn och gaf dessutom andra korporationer och inrättningar tillfälle att inkomma med yttrande. Alla yttranden gingo ut på, att det skulle vara en förbannelse för samhället att få en sådan inrättning, att staden icke behöfde den, och att den erfarenhet man hade från föregående tider alldeles bestämdt ginge i sådan riktning, att man icke borde få en sådan inrättning. Med stöd af dessa yttranden afstyrkte

Ang. pantlånerörelsens ordnande.
(Forts.)

Ang. pantlåne-
rörelsens ord-
nande.
(Forts.)

magistraten framställningen. Konungens befallningshafvande kunde naturligtvis icke göra annat än bifalla framställningen. Vi hade icke kunnat åberopa sådana skäl som olämplighet o. s. v. hos den föreslagne föreståndaren. Vi fingo således en pantlåneinrättning mot vår vilja, och detta trots det att det uttryckligen framhållits, att behof däraf icke förefanns, och det just från det håll, från småfolket, som eljes kunnat vara mest intresserad af att få en dylik inrättning. Följden är den, att vi en gång i månaden ha auktion på oinlösta panter, och vi ha redan under dessa sex eller sju år ganska starkt och kännbart erfarit de åberopade olägenheterna. Nu kan man säga, att dessa olägenheter icke kunna undvikas, och att, äfven om kommunen drifver pantlåneinrättningarna, förhållandet blir ungefär enahanda. Jag tror emellertid, att om en pantlåneinrättning drifves som en kommunal angelägenhet, så många synpunkter göra sig gällande vid utöfningen af rörelsen, att åtminstone till stor del de allra värsta bristerna skulle kunna undvikas.

Med åberopande af hvad jag anfört, ber jag endast att få instämma i yrkandet på bifall till motionen och afslag på utskottets hemställan.

Herr Juhlin: Jag har äfven instämt med herr Hellgren i hans anförande, så att det kunde ju vara alldeles onödigt att upptaga kammarens tid med att vidare orda i denna fråga. Men jag anser den vara af alldeles utomordentligt stor vikt, synnerligast i städerna och enkannerligen i de större städerna. Jag tror, att den har en ganska stor skuld i det myckna superi och elände, som förekommer i en stor del familjer.

Nu kan man ju säga, och det har blifvit sagdt här, att, då det ändå blefve tillfälle att skaffa sig penningar mot panter genom en inrättning, anordnad af kommunen, egentligen icke så mycket skulle vara vunnet härmed. Jo, jag tror, att, om en lagstiftning i den riktning, som motionärerna här hafva föreslagit, kommer till stånd, ganska mycket skulle vinnas. Vi äro alla eniga om att det åtminstone i vissa fall är nödvändigt, att en inrättning finnes, där personer, som icke hafva sådan kredit, att de på annat sätt kunna för tillfället skaffa sig penningar, mot pant af kläder eller metaller eller hvad det nu är kunna erhålla ett tillfälligt lån. Men det blir en betydlig skillnad mellan kommunala pantlåneanstalter och alla dessa åtminstone i de större städerna befintliga pantlåneinrättningar, som drifvas af enskilda personer eller bolag. De drifvas såsom affärer och hållas öppna långt in på kvällarna. De äro öppna om söndagarna. De stå till tjänst vid nästan alla möjliga tillfällen för att göra det bekvämt för folk att skaffa sig penningar och sedermera förvandla dessa i brännvin, hvilket sker i de allra flesta fall. Dessutom uppammar det ett dylikt oupphörligt lånande, äfven där det verkligen icke är af

behof. Det är, såsom ordspråket säger, att tillfället gör tjufven. De lätta och bekväma, rent af lockande tillfällena att skaffa sig penningar göra, att många människor anlita denna väg i onödan. Man utarmar dem på detta sätt. Det finnes personer, som komma in på denna väg och fortsätta därmed hela sitt lif, och det är nästan omöjligt för dem att komma ur det. Det skulle blifva helt annat, om det blefve en inrättning, som anordnades af kommunen och hade till uppgift att hjälpa dem, som för tillfället vore i nöd och behof af penningar. Inrättningen behöfde icke hållas öppen hvilken tid som helst af dygnet, söndagar, kvällar o. s. v., hvilket förekommer i den privata pantlånerörelsen.

Ang. pantlånerörelsens ordnande.
(Forts.)

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till motionärernas framställning. Jag tror, att det är lika viktigt, att en ändring kommer till stånd i denna sak som i mången annan, angående hvilken Riksdagen skrifvit till Kungl. Maj:t.

Härmed var öfverläggningen slutad. Efter af herr talmannen gifna propositioner å de under öfverläggningen framställda yrkandena afslog kammaren utskottets hemställan och biföll den i ämnet väckta motionen.

§ 13.

Lagutskottets härupå föredragna utlåtande n:o 25, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående beloppet af skjutslega, där skjutsentreprenad icke kunnat åvägbringas, blef af kammaren godkänt.

§ 14.

Därnäst i ordningen fanns å föredragningslistan uppförd Andra Kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 9, i anledning af herr M. Sundströms motion, n:o 95, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning i fråga om jordafsöndringar, hvilka såsom arf afsöndrats på viss tid och mot vissa skyldigheter till stamhemmanet m. m.

Om utredning i fråga om vissa jordafsöndringar.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet af:

Herr Sundström, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Jag har i min motion velat bringa på tal frågan om vissa slag af jordafsöndringar, hvilka såsom arf afsöndrats på viss tid och mot vissa skyldigheters utgörande till stamhemmanet.

Jag kan just icke berömma mig af att hos utskottet hafva funnit någon synnerligen stor förståelse. Tvärtom kunde jag ha orsak att säga, att utskottet behandlat mitt förslag med en snäfhets, som vid första påseendet förvånat mig.

Om utredning i
fråga om vissa
jordafsönd-
ringar.
(Forts.)

Frågan angående jordafsöndringar på viss tid är ett ganska intressant kapitel i den svenska jordlagstiftningens historia. Den visar, att de, som stiftat lagarna, äro de jordbesittande klasserna, och de hafva med ängslig noggrannhet sökt uppressa så stora hinder som möjligt mot jordens fördelning. 4 kap. 9 § jordabalken i 1734 års lag lyder: »Ej må den, som å skattskyldig jord sitter, genom köp, skifte eller å annat sätt något söndra och minska af det, som därtill med rätta hörer; gör det någon, vare ogildt». Där har man den nakna bestämmelsen från fordom, som hindrade all delning af jorden på flera händer genom köp, skifte eller annat sätt.

Emellertid funnos lättade bestämmelser med tiden vara af nöden. Rikets ständer gjorde därför underdånig framställning rörande jämkningar och tillägg i de om hemmansklyfning och jordafsöndring gifna författningar. På grund häraf utfärdades Kungl. Maj:ts nådiga förordning angående grunderna och villkoren för hemmansklyfning samt afsöndring af jord eller annan lägenhet från hemman den 19 december 1827. I ingressen till denna förordning heter det uttryckligen, att de nya bestämmelserna tillkommit till ytterligare beredande af landets uppodling och folk-mängdens förökande samt att underlätta tillfällena för den idoge men mindre förmögne till bosättning och själfbestånd.

Frågar man sig nu, huru den nya författningen af 1827 tillgodosåg dessa lofvärda ändamål, finner man, att där tilläts klyfning af hemman till hvilket hemmantal som helst. Men då författningen äfvenledes ville förhindra de olägenheter, som en alltför långt gående hemmansklyfning kunde medföra, uppfann man ett mycket viktigt förbehåll. Det stadgades, att den å hvarje utklufven hemmansdel boende åbon skulle vara hvad som kallades besuten. Med besuten åbo menades den, som af sin hemmansdels afkastning kunde erhålla sin bärgning och utgöra sina utskylder. Följaktligen erfordrades, att till hemmansdelen funnos så goda ågor i åker, äng och betesmark, att ett hushåll af tre personer därpå kunde födas. Ängen och betesmarken skulle ovillkorligen vara af den vidd och godhet, att den tillsammans med halmfodret och löftakten kunde föda en häst, ett par dragoxar, två å tre kor och fem å sex får eller getter.

Författningen bestämde dessutom, att ägare af hemman under vissa villkor kunde utan att besutenhet erfordrades afsöndra lägenheter om ända till $\frac{1}{10}$ af hemmanets jordareal antingen för alltid under full äganderätt eller ock på viss tid dock ej längre än 50 år. Emellertid bestämdes, att dessa lägenheter skulle i de nordliga landskapen utgöra minst 6 tunnland och i det öfriga Sverige minst 4 tunnland duglig jord.

På Rikets ständers därom gjorda framställningar och då man särskildt inom bondeståndet ansåg, att dessa bestämmelser vorc alltför försvårande, utfärdades sedermera en kunglig förordning af

1858, enligt hvilken den lagstadgade arealen bestämdes för de nord-*Om utredning i*
liga landskapen till minst 3 tunnland och för de sydliga till minst 2.*fråga om vissa*

Sedermera hafva under årens lopp ytterligare lättnader för lägenheters afsöndrande blifvit gjorda. Dels är det numera mycket lättare att med full äganderätt erhålla mindre jordafsöndringar, dels håller lagen numera icke så stramt på de forna bestämmelserna om besutenhet eller viss ägovidd vid sådana lägenheters afsöndrande.

Då det nu så förhåller sig, att de lägenhetsinnehafvare, som erhållit sina afsöndringar i gamla tider, fått dessa afsöndrade på mycket mindre fördelaktiga villkor och bestämmelser än innehafvarna till de lägenheter, som i senare tider upplåtits, anser jag, att man borde lämna de gamla lägenhetsinnehafvarna utsikter att på något sätt mot en viss billig lösesumma förvärfva full äganderätt för alltid till sina lägenheter.

Det finnes äfven en annan orsak, som bidragit till att dessa jordafsöndringar i forna tider skett på viss tid. Detta är allmogens kända obenägenhet att stycka jordegendomen i allt för små lotter. Det är nu en helt naturlig känsla, att innehafvaren af en fastighet helst ser, att den får blifva oförändrad till sin ägovidd. Den mest utpräglade typen för denna benägenhet att hysa grundsatser om jordens odelbarhet och osäljbarhet är väl våra fideikommissstiftelser. Men äfven där inga fideikommissstiftelser existera och inga bestämmelser af sådan natur finnas, har man något af samma anda och uppfattning om jordens odelbarhet och osäljbarhet. Däraf har följden blifvit, att dessa afsöndringar i forna tider ofta skett på viss tid i stället för all framtid.

Nu borde jag naturligtvis här hafva framlagt förslag om att åt alla ifrågavarande lägenhetsinnehafvare beredd tillfälle att genom erläggande af en billig lösesumma förvärfva full äganderätt för alltid till sina afsöndringar. Detta har jag dock icke gjort. Jag har nämligen i första hand tänkt på ett visst slag af afsöndringar, som existera i min hembygd, nämligen sådana, som tillkommit genom arf. Det har nämligen ofta i min hemtrakt tillgått så, att, då en hemmansägare kände sig af ålder oförmögen att sköta egendomen, han öfverlämnade hemmanet till en af sina arfvingar, under det att de öfriga efter öfverenskommelse fingo nöja sig med mindre afsöndringar från hemmanet på viss tid. Jag anser, att dessa afsöndringars innehafvare blifvit orättvist behandlade och att lagstiftningen på något sätt bör bereda dem rättighet att förvärfva full äganderätt till sina lägenheter.

Ehuru jag vet, att man mot detta förslag hyser åtskilliga betänkligheter, har detta dock icke hindrat mig från att bringa saken på tal.

Nu har utskottet hufvudsakligen anfört tre skäl mot mitt förslag. Det första skälet är, att befintligheten af dylika afsöndringar varit för utskottet okänd. Det andra är, att jag icke före-

jordafsöndringar.
(Forts).

Om utredning i fråga om vissa jordafsöndringar. (Forts.) bragt tillräcklig utredning. Och för det tredje anser utskottet, att en sådan utredning skulle blifva mycket svår och dyr.

Hvad det första skälet beträffar, beklagar jag, att förhållandet varit för utskottet okänt. För mig och för oss i våra bygder är detta ingalunda något okänt förhållande. För ungefär ett halft år sedan var innehafvaren af en sådan afsöndring hos mig och talade med mig om saken. Han försäkrade mig, att inom den kommunen, där han bodde, funnos omkring 30 dylika afsöndringar.

Hvad angår det andra skälet, att jag icke i motionen förebragt tillräcklig utredning, finner jag detta vara ytterst besynnerligt och icke så litet orättvist. Jag har i min motion begärt en utredning om i huru stor utsträckning dylika afsöndringar förekomma. Då kommer utskottet och förebrår mig, att jag i motionen icke förebragt en sådan utredning. Det förefaller mig dock tämligen tydligt, att då jag begär en utredning, jag icke har någon skyldighet att själf lämna en sådan.

Beträffande det tredje skälet, att utredningen skulle blifva både svår och dyr, så är detta en sak om hvilken man kan tvista, huruvida jag eller utskottet har rätt. Personer, hvilka jag förmodar känna till saken, hafva uttalat sig om den tid, som kunde antagas åtgå för utredningen, och de hafva förklarat, att det icke borde möta så särdeles stora svårigheter att få densamma till stånd.

Jag skall, herr talman, i det läge, hvori frågan för närvarande befinner sig, icke göra något yrkande om bifall till min motion. Jag har velat bringa saken på tal för att om möjligt fästa uppmärksamheten på dessa lägenhetsinnehafvares bekymmersamma förhållanden och framtidsutsikter, och då jag inom utskottet icke mött mera förståelse än jag gjort, vågar jag icke framställa något förslag om bifall till motionen, utan skall nöja mig med hvad jag till protokollet yttrat.

Herr Johansson i Kälkebo: Herr talman! Då denna fråga kommit på tal, har jag ansett det vara äfven min skyldighet att yttra några ord i densamma.

Jag är visserligen icke fullt ense med motionären i hans motion, ty hans framställning har enligt mitt förmenande fått allt för tränga gränser. Han har nämligen föreslagit, att utredningen skulle afse endast de lägenheter, hvilka såsom arf blifvit på viss tid upplåtna. Nu är förhållandet, att på vår ort finnas sådana lägenheter af helt olika natur, som upplåtits på viss tid eller lifstid, och jag tror, att det i det ena som i det andra afseendet vore lyckligt, om de inbegreps i en sådan allmän utredning, som här ifrågasättes.

Jag skall taga mig friheten fästa kammarens uppmärksamhet på, att i Hälsingland under mycket lång tid varit vanligt, att soldattorp upplåtits på samma sätt som de lägenheter, om hvilka mo-

tionären talar. Det har nämligen gått så till, att dessa soldattorp hafva upplåtits till soldaten och på samma gång rättighet lämnats honom att på rotens skog hugga virke till uppförande af hus. De hus, han då byggt, hafva efter hans och hans hustrus död tillfallit deras rättsinnehafvare, men däremot hafva jorden och öfriga rättigheter återgått till roten.

Om utredning i fråga om vissa jordafsöndringar.
(Forts.)

Jämte dessa båda slag af lägenheter finnes äfven ett tredje slag, som jag dock icke här skall upptaga till behandling, men som är af alldeles liknande beskaffenhet.

De nu omnämnda slagen af lägenheter äro af så likartad natur, att det ena slaget knappast bör komma under utredning utan att det andra också följer med, detta så mycket mera som de af mig berörda soldattorpen äro vida flera till antalet än de lägenheter, som motionären afser. De af motionären afsedda lägenheterna härleda sig i vanliga fall från början och midten af femtiotalet. Senare har, såvidt jag har mig bekant, i min hembygd sådana i regel ej utlämnats, utan de torp, som senare tillkommit, hafva afsöndrats på evärdlig tid. Naturligt är, att de torp, som upplåtits så långt tillbaka som för femtio år sedan, nu till stor del återfallit. Dock äro de så många, att en utredning af deras antal mycket väl förtjänar uppmärksamhet.

I denna kammare, som framför allt har satt på sitt program egna hemsfrågans lösning, borde väl också en sådan fråga som denna vinna gehör, och jag anser detta så mycket mera vara af behovet påkalladt, som Riksdagen förra året löste en fråga af liknande beskaffenhet. Det var nämligen frågan om att för de ständiga soldattorpens innehafvare åstadkomma lättnader i såväl lagfarts- som inteckningsafseende. Jag vill säga, att den fråga, som nu är före, är af mycket mindre invecklad beskaffenhet än den sistnämnda, ty de torp, hvarom här är fråga, äro mycket ofta afsöndrade från ett enda hemman, under det att det slag af lägenheter, som afses med den lagändring, som förra året beslöts och som senare vunnit Kungl. Maj:ts sanktion, utgjorde afsöndringar från flera hemman, hvadan proceduren blef mycket svårare än här skulle blifva fallet.

Nu säger utskottet, att en utredning i denna fråga skulle blifva både kostsam och svår, och utskottet föreställer sig, att det icke skulle kunna gå an att erhålla denna utredning på något annat sätt än genom att gå igenom inteckningsprotokollen. Jag tror, att den utväg, utskottet här anvisar, icke alldeles är den rätta. Jag är fullkomligt öfvertygad om att kommunalnämnderna i de särskilda socknarna skulle med mycken klarhet och bestämdhet kunna precis uppgifva hvarenda lägenhet, som på detta sätt är afsöndrad, och ville man icke nöja sig med den utredning, som kommunalnämnderna kunde gifva, vore det ju en lätt sak att komplettera den genom att genomgå inteckningsprotokollen med ledning af kommunalnämndernas uppgifter.

Jag vill icke längre upptaga kammarens tid, ty det är ju en

Om utredning i fråga om vissa jordafsöndringar.
(Forts.)

fullkomligt lönlös möda att söka åstadkomma, att något vid innevarande riksdag åtgöres i denna fråga. Men jag har dock velat understryka frågans betydelse, för den händelse den, såsom jag antager, återkommer till en annan Riksdag, och på sådant sätt velat konstatera ett verkligt behof af att någonting göres i den riktning, motionären föreslagit.

Herr Söderbergh i Karlshamn: Då hvad nu anförts, enligt min åsikt, icke synes vara af beskaffenhet att gendrifva de invändningar, som af utskottet gjorts mot motionen, och något särskildt yrkande icke blifvit framställt, torde det kanske vara öfverflödigt, att jag här uttalar mig. Men då den ärade motionären beklagat sig öfver, att han icke blifvit uppmuntrad af utskottet och icke vunnit utskottets förståelse, samt påstått, att utskottet behandlat hans förslag med en förvånansvärd snäfhet, så vill jag försäkra honom, att utskottet med allt det intresse och den uppmärksamhet, som utskottet naturligtvis är skyldigt att ägna hvarje förslag, hvilket underställes dess utredning, äfven behandlat hans motion. På en så ofullständig utredning, som motionären förebragt, har emellertid utskottet sannerligen icke kunnat tillstyrka ett skrifvelseförslag, helst jag skulle vilja påstå, att de fall, som beröras i motionen, måste anses vara undantagsfall. De äro af lokal natur och torde knappast påkalla särskild lagstiftning.

Jag skall, herr talman, be att få yttra bifall till utskottets hemställan.

Herr Nydal: Herr talman! Det torde nog vara så, att utskottet icke kunnat komma till något annat resultat än det, hvartill det kommit. Jag tror emellertid, att den ärade motionären icke gjort orätt i att bringa denna fråga på tal i Riksdagen. Det skadar nog inte, att här i Riksdagen påpekas äfven sådana sociala missförhållanden, som man måhända icke vet någon utväg att råda bot på. Om icke annat vinnes därmed, så vinnes åtminstone så mycket, att vi få kännedom om hvad lagstiftningen har försummat i det afseende, hvarom är fråga, och denna kännedom bör ju egga statsmakternas nit att söka skapa rättvisare och lyckligare samfundsförhållanden.

Äfven i det län, som jag tillhör, torde måhända sådana lägenhetsinnehafvare, som de i motionen omnämnda, finnas, ehuru jag icke med säkerhet känner några dylika fall. Men det är icke bättre ställt med en del andra lägenhetsinnehafvare, som jag menar sådana, som — det är äfven omnämndt af herr Johansson — hafva köpt sina torplägenheter på vissa år, och af sådana finnes det många i Västernorrlands län och, som jag tror, äfven i de andra norrländska länen. Hela skillnaden mellan dem och de förra är den, att, då de förra *ärfvt* besittningsrätten till sina torp, ha de senare vanligen *köpt* den för en större eller mindre penningesumma. Men i öfrigt

äro villkoren å båda hållen lika ogynnsamma och lika obilliga. När besittningstiden är tillända, måste de ena som de andra lämna den jord, som deras fäder tagit upp, vanligen från »ris och jord», som det heter, och som de själfva sedan ytterligare uppodlat, lämna de hem, där de vuxit upp och som de lärt sig att älska, och allt detta oftast utan ersättning. Det är hårdt, men sådan är lagen. Dessa människor ha dock svårt att förstå, att detta kan öfverensstämma med lagen. De inse och erkänna, att jordägaren, då tiden för deras besittningsrätt är tillända, har rätt att återfå sin jord, ty det framgår tydligt af kontraktet. Men hvad de ha svårt att förstå, det är, att han har rätt äfven till det ökade, stundom mångdubbelt ökade värde, som jorden fått genom deras arbete. För deras enkla och okonstlade förstånd är det svårt att fatta, att sådant kan vara rättvist, att den rätt icke skulle vara god nog, som de »värfvt med sin svett». Och huru kan sådant vara lagligt, som icke är rättvist, ty lagen skall väl vara rättvis? — mena de. Jag har talat med flera sådana personer, som det här är fråga om, hvilka beklagat sig öfver sin ställning och uttalat sin stora förvåning öfver, att lagen icke bättre skyddar arbetets rätt.

Att här föreligger en brist i lagstiftningen, det torde icke kunna — och lär väl icke heller — förnekas. Och genom denna brist ha många, många — jag skulle kanske våga säga en hel klass — af våra bästa medborgare, som i hög grad bidragit till den hårda svenska jordens uppodling — måst se frukten af årtiondens slit och släp inhöstas af andra händer. De ha måst se det egna hem, som de under mödor och försakelser uppfört åt sig, intagas af oskylda. Men sådan är ju lagen. De skulle ha sett sig bättre före, kan man säga, innan de skrefvo under sådana kontrakt. Nu måste de skylla sig själfva. Visserligen, men det fanns väl på den tiden ingen annan möjlighet att komma åt ett eget hem, och åtrån efter ett stycke jord att få odla var då, efter hvad jag tror, starkare, än den är i vår tid. Nu draga jordbruksarbetarna till industrierna och städerna, eller utvandra de till Amerika. Då var deras mål, åtminstone vida oftare än nu, att förvärfva en egen torfva i hemsocknen.

Jag vet icke, på hvad sätt statsmakterna skulle kunna hjälpa dessa idoga och präktiga arbetare, men jag har dock icke kunnat underlåta att säga, hvad jag nu har sagt. Kan man icke hjälpa dem, så förtjäna de åtminstone, att man uttalar sin medkänsla för deras belägenhet. Det kan synas, som om det vore rättvist och billigt, att dessa lägenhetsinnehafvare vid besittningstidens utgång finge antingen odlingsersättning eller rätt att tillösa sig torpet för ett pris, motsvarande det värde jorden hade, när öfverlåtelsen skedde. Ja, därom vore ingenting att säga, om stamhemmanet vid besittningsrättens slut befinner sig i samma händer som vid dess början. Men om den, som innehar stamhemmanet, har köpt detsamma, sedan dessa upplåtelse skett — och det är väl vanligen fallet,

Om utredning i fråga om vissa jordaföndringar.
(Forts.)

eftersom upplåtelseerna oftast ägt rum på 50 år eller på köparens och hans hustrus lifstid — då händer det, att vid köpeskillingens bestämmande hänsyn har tagits äfven till värdet af det eller de afsöndrade torpen, i synnerhet om dessa inom ett färre antal år skulle återfalla till stamhemmanet; och då vore det ju orättvist mot jordägaren, om han skulle nödgas afstå torpen för ett lägre, kanske betydligt lägre pris, än han själf erlagt därför.

Denna fråga är nog icke så lätt att lösa, och jag fruktar nästan, att den icke heller skall blifva löst, medan ännu några finnas kvar af dessa lägenhetsinnehafvare. Ty deras antal minskas för hvarje år, då det numera är möjligt att på långt fördelaktigare villkor än förr komma i besittning af en jordlapp eller ett eget hem. I frågans nuvarande läge har jag, herr talman, naturligtvis intet yrkande att framställa.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 15.

Slutligen föredrogs Andra Kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 11, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående ersättning åt vissa ledamöter af inskrifningsnämnd och inskrifningsrevision.

Kammaren biföll utskottets hemställan; och skulle jämlikt 63 § riksdagsordningen detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas Första Kammaren.

§ 16.

Justerades protokollsutdrag.

§ 17.

Till bordläggning anmäldes

konstitutionsutskottets utlåtanden:

n:o 3, i anledning af väckta motioner om ändring af 60, 65 och 75 §§ riksdagsordningen; och

n:o 4, i anledning af väckt motion om ändring af 37 och 39 §§ regeringsformen;

bevillningsutskottets betänkande n:o 14, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition i anledning af tillägg till den å internationell konferens i Bryssel den 5 mars 1902 antagna konventionen angående beskattningen af socker m. m.; samt

Andra Kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 12, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående

ende friköpande af byggnadstomter från prästgård, klockaregård
m. m.

§ 18.

Herr *O. N. Olsson* i Heden aflämnade en af honom m. fl. under-
tecknad motion, n:o 248, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående
revision af lasaretsstadgan.

Denna motion bordlades på begäran.

§ 19.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>G. B. Hellman</i>	under 5 dagar fr. o m. den 7 mars
» <i>J. Hellgren</i>	» 8 » » 6 »
» <i>H. Andersson</i> i Västra Nöbbelöf	» 10 » » 7 »

Häruppå åtskildes kammarens ledamöter kl. 2,42 e. m.

In fidem
Herman Palmgren.